

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / J.J. Burger

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **429**

J.J. Burger

Kerkfundament en
leerbinding

DOCUMENT **434**

M. te Velde

Ondertekening van de
formulieren van eenheid

MEDITATIEF **435**

J.W. Roosenbrand

Sorry, ik deed het niet expres

WANDELEN MET GOD **436**

J. Luiten

Schoolkeus na de basis

KERKGESCHIEDENIS **438**

H. Veldman

Philippus Melancthon

SAMENLEVING **443**

P.T. Pel

De waarde van de
kerkgebouwen

INTERVIEW **446**

K. van Bekkum

Dr. L.J. de Vries
hoogleraar bijbelvertalen

en verder...

Meeglezen / Uit de kerken

KERKFUNDAMENT EN LEERBINDING

Onze verhouding tot de
Nederlands Gereformeerde Kerken 4

In drie artikelen **besteedden** we de afgelopen weken aandacht aan de verhouding tussen de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) en de Gereformeerde Kerken (GK).¹ We gaven allereerst een overzicht van wat in 1994/5 bij de verkennende samensprekingen tussen deputaten van de NGK en van de GK **besproken is**, over de plaats en functie van de **belijdenis** en over kerkverband en kerkorde. Vorige week stonden we stil bij een aantal besluiten van de Landelijke Vergadering van de NGK uit 1995 en bij de uitspraken **die de Synode van Berkel in 1996 t.a.v. de NGK deed**. In dit artikel willen we ingaan op het verwijt van de NGK **dut de GK niet Paulinisch durven spreken** over het fundament van de kerk en de binding aan de leer van het **evangelie**.

9. Het fundament van de kerk²

9.1. Het probleem: waar moet de kerk aan binden?

Uit het voorafgaande kon duidelijk

worden, dat de verkennende samensprekingen tussen de NGK en de GK vooral zijn vastgelopen vanwege een fundamenteel verschil in visie op de gereformeerde belijdenis.

Terwijl de GK zich – met vallen en opstaan – **toch** onbekrompen en on-dubbelzinnig willen binden aan de **leer** van de **kerk**, beleden in de Drie **Formulieren** van Eenheid, willen de NGK de Drie Formulieren zeker een plaats geven in hun kerkelijk leven, maar zich er niet aan binden op de manier zoals die in de **Gereformeerde Kerken eeuwenlang** gebruikelijk was. Vandaar dat de Synode van **Berkel uitsprak** **geen perspectief te zien voor** samsprekingen op lanelijk niveau, met **voor deze uitspraak o.a. deze** grond: de afspraken binnen het **kerkverband** van de NGK 'geven zoveel ruimte, dat **een onbekrompen** en on-dubbelzinnige binding **aan** de leer onvoldoende ge-waarborgd i ~ ' . ~

KERNREUACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEPEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, PROF. DR. C.J. DE RIJ-
TER, DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. d. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138,8266
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kam-
pen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studen-
ten f 70,25 p r jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonne-
ment vóór f juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectiah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,134 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit Wad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Intussen kan de vraag gesteld wor-
den: 'Nou en...?' Is het **voor de kerk** dan noodzakelijk gebonden te zijn aan de belijdenis? Binden de GK in dit opzicht **niet** te strak? Voor de CCS lagen de zaken hier duidelijk: de GK binden inderdaad **bóven** de eis van de Schrift. In één van de notities, uitgewisseld bij de samsprekingen, werd door de CCS dan **ook** tegenover de DKE gesteld: het **bevreemdt ons**, 'dat u ... het Paulinisch onderscheid tus-
sen **fundament en gebouw niet** aan-
durft'. **Daarbij** verweesde CCS naar 1 Kor. 3, waar Paulus spreekt over het **fundament**, Christus, en **over de bovenbouw** op dat funda-
ment: goud, zilver, edelgesteente; of ook: hout, **hooi** en stro. Paulus maakt dan duidelijk dat **wij** niet moeten **uitmaken** wat goud of **stro** is; dat **moeten** we aan de **Hem** over-
laten. Het **vuur** van **zijn dag** zal pas duidelijk maken wat goud en wat hout is geweest. **De CCS paste dit toe op de handhaving van de belij-**
denis binnen de **kerk** en stelde: Christus is het fundament van de **kerk**. **Als dat fundament in het ge-**
ding is zal de **kerk** moeten ingrij-
pen. Maar als **dat niet** het **geval is**, moeten wij **terughoudend zijn om**
over de leer in de **kerk** te strikte uit-
spraken te doen, laat staan veroor-
delingen uit te **spreken**. Maar **uitge-**
rekend die Paulinische ruimte dur-
ven de GK niet aan. Zij verklaren
heel de belijdenis tot fundamen-
teel; maar dat is een 'gevaarlijk ar-
gument'."

Ieder kan begrijpen: **wanneer de CCS in dit opzicht gelijk heeft, le-**
ven de GK **niet in de vrijheid van Christus en moeten ze naar Canos-**
sa om schuld te belijden over het
feit dat ze – in feite al vanaf de **zes-**
tiende eeuw – meer gebonden heb-
ben dan het juk van Christus op-
legt. **Maar** dan moet wél eerst dui-
delijk zijn, dat de CCS-lezing van
1 Kor. 3 juist is. **Vandaar** dat het
goed is aan juist **dát** bijbelgedeelte
nader aandacht te geven.

92. 1 Korinthe 3

Het beeld uit 1 Kor. 3; 10 e.v. is
duidelijk: **er ligt een fundament: Je-**
zus Christus. En **op dat fundament**

wordt gebouwd met verschillende
materialen: met **goud** en **zilver**,
maar ook **met** hout en stro. En eens
komt de dag van de **Hem** met het
vuur van zijn **oordeel**. **Dan zal** blij-
ken **welke** bovenbouw standhoudt:
het hout zal verbranden; het goud
doorstaat de hitte en blijft. De CCS
past deze gelijkenis toe op het om-
gaan **met** de belijdenis in de **kerk**
en geeft daarbij de volgende uitleg:
het **fundament** van de **kerk** is Chris-
tus; daarbij **gaat het om** het hart
van het evangelie: 'Christus **alleen**
en genade **alleen**'.³ **Dat is bindend**
voor iedereen. Ten aanzien van de
opbouw **op** dat fundament moeten
we er **zelf natuurlijk naar streven te**
bouwen met goud en zilver; het is
niet 'om het even' of de 'opbouw
uit hout en stro bestaat dan wel uit
goud en kostbaar gesteente'⁶, maar
we zuilen wel terughoudend **moe-**
ten zijn om **veroordelende** uitspra-
ken te **doen** over het blijden van
anderen, ook al **zouden** die **mis-**
schien bouwen met hout of stro.
Zo'n **leertucht** moeten **niet** wij oefe-
nen; dat **moeten** we aan de Hem en
het vuur van zijn dag **overlaten**.
Het zal duidelijk zijn dat deze uit-
leg van 1 Kor. 3 een **breekijzer**
wordt **voor** bijna elke vorm van be-
lijdenishandhaving en leertucht, en
dat **ze** de handhaving van een on-
dertekeningsformulier binnen de
kerk **niet alleen** bijna onmogelijk,
maar **grotendeels ongewenst**
maakt. Tegelijk komt er t.a.v. de
leer in de kerk veel ruimte: een gro-
te tolerantie wordt **niet slechts mo-**
gelijk, maar wordt **bijbelse eis**.
Want als het bij k t fundament d-
leén gaat am de kern van het evan-
gelie 'Christus **alleen** en genade al-
leen', terwijl het andere 'boven-
bouw' is, moet **ook** van Baptisten,
Evangelischen, Darbisten, leden
van het Leger des Heils, heel wat
aanhangers van licht-vrijzinnige
schriftkritische stromingen en nog
vele anderen, **gezegd worden dat**
ze wettig tot de 'bouwers op het
fundament' gerekend moeten wor-
den; ze willen immers allen van
harte staan voor het 'Christus d-
leén en genade **alleen**'. En dus m&-
gen we over hun geloofsopvattingen
geen veroordeling uitspreken,

zolang we elkaar tenminste in het bouwen op het ene fundament niet **hinderen**.⁷ Dat laatste wil zeggen: wie zijn opvatting sektarisch drijft en de **ander** geen ruimte geeft voor zijn mening, kan in de kerk niet gehandhaafd blijven. **Maar** als **we** elkaar (over en weer) evangelisch de ruimte geven om te **bouwen** op het éne fundament, moeten we elkaar christelijk dragen: de bouwers met goud en de bouwen met hout. Als we maar één zijn in het 'Christus alleen en genade alleen'. Intussen rijst wel de vraag: **maar** kun je 1 Kor. 3 zó lezen? Spreek de Bijbel inderdaad zó over het **fundament** en **bovenbouw** als het gaat om Christus' gemeente? **Vandaar** de vraag: wat leert de Schrift over het fundament van de kerk?

9.3. Schriftgegevens over het fundament van de kerk

Het valt op, dat de CCS zich t.a.v. het fundament van de kerk vrijwel uitsluitend op 1 Kor. 3 beroept. **Maar** het is een goede regel van **bijbeluitleg** je nooit op **&** tekst te beroepen, **maar** te pogen de **héle** Schrift te verwerken. Laten we daarom t.a.v. het fundament van de **kerk** de vraag stellen: wat leert de Bijbel in **zijn** geheel over dit onderwerp?

Eén van de eerste bijbelplaatsen die **we** dan in rekening moeten brengen, is Ef. 2 : 20. Paulus **zegt** daar dat de gelovigen **gebouwd** worden op het fundament van apostelen en profeten, terwijl Christus de hoeksteen is. Vergeleken bij 1 Kor. 3 is dit een uitbreiding. Het blijkt, dat niet Christus alléén het fundament is; ook de apostelen en profeten⁸ horen daarbij. Zeker: Christus is de **hoeksteen**, de kern van het fundament. Zonder Christus geen apostelen. Maar **evenzeer**: geen gemeenschap met Christus zonder de apostelen: hun getuigenis **hoort** bij het **fundament**. Op het belijden van de apostel Petrus (Matth. 16 : 18) **bouwt** Christus zijn gemeente. Wie de brief van een **apostel** niet gehoorzaamt (2 Thess. 3 : 14) hoort onder kerkelijke tucht te vallen. Want het getuigenis van de apostelen geeft ge-

meenschap met God en zijn **Zoon** (1 Joh. 1 : 1-4). **Vandaar** dat de **namen** van de 12 apostelen op de fundamente van het nieuwe Jeruzakm **staan** (Openb. 21 : 14). Het woord **van** de apostelen blijkt – mee – fundamenteel **voor** de **kerk**. Verder valt te wijzen op Matth. 7 : 24-27 en Luk. 6 : 46-49: de **ge-lijkenis** van het huis **op** de rots en het huis **op** het zand. Wat is bouwen op de rots? Wat is het goede **fundament** (Luk. 6 : 48)? Het is horen en **doen** wat Christus zegt. Fundamenteel is dus **Christus** in onlosmakelijke verbinding met zijn woorden en de **gehoorzaamheid** aan die woorden. Want hoe zou je Hem Here noemen en niet doen **wat** Hij zegt (Luk. 6 : 46)? **Vandaar** dat onze Heiland zegt (Mark 8 : 38): Wie zich voor **mijn mijn** woorden schaamt, de Mensenzoon zal zich voor hem schamen. We **kunnen** dan ook concluderen, dat de Here Christus de hoeksteen, de kern van het fundament **van** de gemeente is. De **geloofsband** met **Hem** is het beslissende. Maar dat altijd in samenhang met het getuigenis van evangelisten en **apostelen** over Hem. Wat is dus het fundament **van** de kerk? Het is Christus en zijn **Heilig** Evangelie. Het fundarnent is niet 'Christus alleen en genade alleen'; dat verengt de boodschap van het evangelie op onverantwoorde wijze. Het fundament (laat dat er **voor** de duidelijkheid bij gezegd worden) is **ook** niet 'Schrift en belijdenis'? Het **fundament** van de kerk is: Jezus Christussen **zijn** heilig Woord, de Schriften van Oude en Nieuwe Testament.

9.4. Bouwen op het fundament
Het is de taak **van** Gods kinderen **op** dit fundament te bouwen. Door de kracht van de **Geest** groeit zo Gods gemeente als een tempel **van** levende stenen. Dat bouwen omvat heel veel: het heeft te maken met **bekering** en gehoorzaamheid, met gebed, lofprijzing, naastenliefde en **gemeenschapsbeoefening**. Maar, en daar gaat het in dit artikel nu **vooral** om: dat **bouwen** heeft ook te maken met het verwerken van

Christus' onderwijs.

Wanneer we een aantal **bijbelgege-**vens over, met name, dit aspect van het bouwen op het fundament op een rijtje zetten, zien we dat daarbij **woorden** als 'getuigen', 'verkondigen' en 'belijden' **cen-**trad staan. Daarbij is van **levensbe-**lang, dat aan het Woord **van** Christus niets wordt toegevoegd en dat er niets van wordt afgedaan (Openb. 22 : 18). Alleen als de gelovigen in Christus blijven en zijn woorden in hen blijven, kunnen ze vrucht **dragen** voor God (Joh. 15 : 7). Timotheus moet dan ook bewaren wat hem is toevertrouwd (1 Tim. 6 : 20). De **Schrift** mag daarom **nooit** eigenmachtig worden uitgelegd, maar moet in eerbied **ge-**lezen worden (2 Petr. 1 : 20). **Zó** moet de **kerk** gemeente zijn van haar **Heer**. Door zijn Woord belij-dend en getuigend te bewaren moet ze 'pijler en fundament van de **waarheid**' zijn (1 Tim. 3 : 15). Met name deze passage uit 1 Tim. 3 is opmerkelijk. Hier komt immers het woord 'fundament' **weer** terug. Maar nu in ander verband dan zo-even: nu is de kerk fundament. Op basis van Christus als **fundament** wordt de gemeente op **haar** beurt fundament. Zij **moet** de waarheid, het belijden, met gelovige zekerheid uitdragen. **Dat** **lijkt** bijna te veel gevraagd. Maar door de Geest van Christus is dit haar taak en zal ze die ook aankunnen: **draagvloer** en fundering **van** de waarheid zijn in de wereld. De kerk moet **belijde-**niskerk zijn die de waarheid van haar Heer vast en heilig hoog houdt.

9.5. Gevaar voor dwaling

Terwijl de Bijbel **leert** dat het de taak van de kerk is pijler en funda-ment van de waarheid te zijn, **waar-**schuwt de **Schrift** op veel plaatsen **ook** tegen dwaalleer. Dwaling die de gemeente van 'pijler en funda-ment van de waarheid' kan veran-deren in een groep mensen die 'op en **neer**, heen en weer geslingerd **worden** onder invloed van allerlei wind van **leer**' (Ef. 4 : 14). Wolven in **schapevacht** kunnen de schaaps-kooi van Christus bedreigen

(Matth. 7 : 15). Het lichaam **van** Christus kan door dwaling als door **kanker** (tumoren beginnen altijd klein!) bedreigd worden (2 Tim. 2 : 17). **Zelfs** een apostel Petrus kan – door menselijke **overleggingen** of om **de lieve vrede** – **instrument van dwaling worden** (vgl. Matth. 16 : 22/3 en Gal. 2 : 11-14). **Dwaling komt dus niet altijd in 'gruwelijke gedaante', ze kan zelfs komen van de kant van een vurig apostel. De afval kan soms 'uit eigen midden' komen** (Hand. 20 : 30). Vandaar dat het de **taak** van de kerk **is niet alleen** de waarheid te belijden, maar ook de **dwaling tegen te gaan**.

9.6. Het onderscheiden van waarheid en dwaling

De vraag rijst dus: hoe onderscheidt de **kerk** waarheid van dwaling? En hoe maakt de kerk haar leden **weerbaar om zuiver te onderscheiden**? Lezen we met deze vraag in het achterhoofd het Evangelie, dan komen **we** te staan voor de woorden 'de leer van de kerk'. **Met** name in de jongere delen van het Nieuwe Testament (delen uit een tijd waarin de kerk meer en meer door dwaling werd bedreigd), komen **we** deze woorden tegen. Er mag **in de kerk geen 'andere leer' gebracht worden** (1 Tim. 1 : 3). Timotheus moet ervoor zorgen onderlegt te zijn 'in de woorden van het geloof en van de goede leer' (1 Tim. 4 : 6). **Titus moet zich erop toeleggen een voorbeeld te zijn in goede werken en in 'zuiverheid in de leer'** (Tit. 2 : 7). We **moeten** 'in de leer van Christus' blijven (2 Joh. : 9). Heel opmerkelijk is ook **Titus 1 : 9, waar staat** dat een oudste zich moet houden aan 'het betrouwbare woord naar de leer'. Hier blijkt 'de leer' de instantie waaraan **het omgaan** met het Woord **gemeten** moet worden." Je kunt in dit verband ook aan **Rom. 12 : 6 denken**, waar gesproken wordt over 'profetie, in overeenstemming met het geloof', waarbij 'geloof' op de **norm** voor de h o r - deling van de profetie moet worden **betrokken**.¹¹ Bij het **bouwen** op het fundament van & kerk en bij het

toetsen van die opbouw, blijkt de leer **van** de kerk het waterpas te zijn.

9.7. Waar vinden we 'de leer van de kerk'?

De vraag rijst nu: hoe komt de kerk aan dit waterpas? Want nergens in de Bijbel vinden we een apart hoofdstuk onder de titel: **'de leer van Christus'**. Hoe komen we dan aan 'de leer'? **Rome** heeft hier het kerkelijk **ambt** als toetssteen naar voren geschoven: de bisschoppelijke hiërarchie met het pauselijk leer-gezag en de kerkelijke traditie zijn **bepalend: de leer is bij Rome de kerkleer**. De **Oosters Orthodoxe kerk** **beroept** zich op de oecumenische concilies die **voor alle eeuwen geldend hun uitspraken hebben gedaan: de leer is in het Oosten wat conciliair vastligt. De Dopers-remonstrantse traditie** is meer en meer gaan **koersen op het kompas** van het eigen menselijk voelen of redeneren. De leer is wat ik **zelf** in mijn **redeneren**, in mijn **vroomheid** of **ervaren** vanuit het evangelie naar voren **breng** en **mee** kan maken.

De kerk van de reformatie heeft hier de **belijdenis** van de kerk **haar plaats** gegeven. De belijdenis, niet slechts mondeling, **maar tevens als document. Dit overigens niet als zestiende-eeuwse vinding, maar in navolging van de oude christelijke kerk**. Want reeds in het Nieuwe Testament zien we dat de kerk begint de leer van het evangelie beknoot en **schriftelijk** vast te leggen." En in de oude **kerk** is die lijn doorgetrokken; **denk** aan de oecumenische belijdenissen. **Zó** krijgt de leer van de **kerk** namelijk vorm. **Christus** geeft ons die **leer** niet **kant** en **klaar** in handen. Hij geeft ons Zichzelf en **zijn** Evangelie als **fundament**. En in de **kracht** van de Geest moet nu de kerk Christus' liefde en evangelie verwerken, belijden en verwoorden. **Dát** is het 'pijler en fundament'-zijn **van de kerk: de Geest** geeft de gemeente de verantwoordelijkheid om uit het Evangelie het waterpas te **vormen om** het bouwen op **het** fundament te toetsen en te begeleiden.

9.8. De leer is niet onfeilbaar

De kerk **moet** dus haar **leer smeden uit** het Evangelie van Christus. Daarbij **mag** ze met grote zekerheid spreken. Het 'pijler en fundament'-zijn spreekt **niet van** het geven **van een vage schets van geloofsleer, maar van overtuiging: wij geloven met het hart en belijden met de mond. De kerk is geen gezelschap waar 'allerlei wind van leer' heerst, zodat de gemeente heen en weer geslingerd wordt. Vandaar dat de kerk (want zij leert in Christus'** naam, zij is de 'uitverkoren vrouw'¹³) **van haar dienaren mag vragen dat ze instemmen met de leer van de kerk die ze zullen gaan dienen. Het vragen van een eerlijke en hartelijke ondertekening van de leer van de kerk en het daartoe opstellen van een ondertekenningsformulier is dan ook wettig in de lijn van de Schrift. Toch is de confessie geen 'papieren paus'. Want bij de belijdenis van de kerk is geen sprake van onfeilbaar leer-gezag. De leer blijft ondergeschikt aan de Schrift. Vandaar dat even wezenlijk als de binding aan de leer, ook het recht is om bezwaar tegen de leer aan te tekenen. Want de belijdenis hoort niet bij het fundament. Ze is het waterpas om te helpen bouwen op het fundament. En zo'n hulpmiddel mag geijkt worden.**

Alleen: dat ijken mag niet tot gevolg hebben dat er tijdens het bouwen op het fundament van Christus verwarring ontstaat. Het mag niet zo zijn dat de stelling: alles mag geijkt worden, tot gevolg heeft dat over de leer van de kerk ook direct alles gezegd en bewoerd mag worden. Dan wordt de kerk in de kortste keren toch weer slachtoffer van 'allerlei wind van leer'. De kerk zal daarom – ook bij eventueel ijken van de confessie – pilaar en vastheid van de waarheid moeten blijven. Vandaar dat de Gereformeerde Kerken (met name geleerd door de strijd tegen de Remonstranten, die de vrije ijking van de confessie k-pleitten) over een eventuele revisie van de leer van de kerk duidelijk afspraken hebben gemaakt¹⁴; bezwaar tegen de leer van de kerk zal

altijd worden ingebracht bij haar die de leer beheert en afkondigt: bij de kerk dus. Daarbij zal het – naar eis van zuivere rechtspraak – altijd moeten gaan om concrete e c h - ten tegen de confessie en niet om vage beschuldigingen: de leer van de kerk moet altijd een eerlijk proces hebben. A. Kuypers bracht e.e.a. in negentiende-eeuwsetaal ooit zo onder woorden¹⁵:

- '1. de Confessie geldt voor zuiver, tot tijd en wijle haar onzuiverheid voor den rechter bewezen en door dien rechter erkend zij.
2. Wie haar van onzuiverheid beschuldigt, moet deze beschuldiging indienen bij den rechter, op risico van zijn eigen positie.
3. Als de Confessie aangeklaagd wordt, moet ze in den rechter een beschermmer vinden, tot tijd en wijle ze in den rechtsstrijd bezwijkt.
- En 4. de aanklager kan geen rechter zijn.'

Strak? Bureaucratisch? Nee, maar eerlijk. Want de leer van de kerk is mensenwerk, zeker. Maar wel mensenwerk dat met bloed en zweet betaald en geschreven is. Bezegeld en bezworen door vele generaties die ons voorgingen. Generaties die vandaag niet meer kunnen spreken en die daarom bij ons (de levenden) eerlijke advocatuur moeten vinden. Ook een revisie van de belijdenis is gebonden aan de regels van het negende gebod.

9.9. Nogmaals: 1 Kor. 3

We moeten terug naar 1 Kor. 3. Want op basis van dat hoofdstuk verweet de CCS de DKE: de GK durven t.a.v. de leer van de kerk het Paulinisch onderscheid tussen fundament en bovenbouw niet aan: het fundament, Christus en zijn genade, dat bindend is; en de opbouw, waarbij veel vrijheid mogelijk is.

Hiertegenover menen we op grond van het bovenstaande te kunnen zeggen: dit spreken over een 'Paulinisch onderscheid' klopt niet. Want allereerst is het fundament veel meer dan Christus alleen en genade alleen. Het fundament is Christus, de hoeksteen, met het Woord van

apostelen en profeten.

En de leer van de kerk: de bovenbouw? Is die grotendeels vrij? Maar het evangelie leert juist dat de leer van de kerk met gelovige precisie geformuleerd, beleden en bewaard moet worden: 'Alsjeblieft, Timotheus, bewaar wat je is toevertrouwd' (1 Tim. 6 : 20).

En het goud en het hout uit 1 Kor. 3? Wijst dat niet toch op de mogelijkheid van brede divergentie t.a.v. de kerkleer?

Vanouds zijn op deze vraag twee verschillende antwoorden gegeven. Allereerst het antwoord van bijv. de Kanttekeningen uit de Statenbijbel: bij dat goud en dat hout gaat het wel om de leer; niet echter om leverschillen die het fundament raken, maar om 'zonderlinge en onnodige verschillen'. Om kleinigheden, zoals het eten van offervlees of het houden van bepaalde feestdagen. Het andere antwoord zegt: bij dat goud en dat hout moet je helemaal niet denken aan leverschillen; in 1 Kor. 3 : 13, 14 en 15 blijkt immers dat het niet gaat over iemands leer, maar over zijn werken. Je kunt 1 Kor. 3 dus helemaal niet hanteren bij vragen over leertucht en belijdenishandhaving.

Elders heb ik uiteengezet waarom ik persoonlijk overtuigd voor de laatste uitleg kies.¹⁶ Maar ook als je het liever bij de Kanttekeningen houdt, kun je 1 Kor. 3 toch nooit zo gebruiken als de CCS doet. Want je zult naast 1 Kor. 3 altijd in rekening moeten brengen al die andere woorden van Paulus over de leer en het zuiver bewaren daarvan. En je zult het fundament in het licht van de Bijbel nooit kunnen beperken tot Christus en zijn genade; het fundament is Christus en zijn Woord.

Durven de Gereformeerde Kerken niet Paulinisch te spreken over het fundament en de bovenbouw van de kerk? Zijn de Gereformeerde Kerken al eeuwen op de verkeerde weg met de belijdenis en met het ondertekeningsformulier? Ik geloof hartelijk deze vraag met 'nee' te mogen beantwoorden. Het evangelie leert ons te bouwen op Christus en zijn complete Woord. Dat is fun-

damenteel. Het evangelie leert ons dat Woord te belijden en de leer ervan hoog te houden. Dat is de roeping van de kerk. Het lijkt me dan ook voluit Paulinisch, wanneer de kerk wil leven uit Christus en zijn evangelie en wil staan voor het belijden van de zuivere leer.

¹ In deze artikelen maken we van de volgende afkortingen gebruik:

CCS – de Commissie voor Contact en Samenwerking van de Nederlands

Gereformeerde Kerken.

DKE – Deputaten Kerkelijke Eenheid van de Gereformeerde Kerken

GK – De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

NGK – De Nederlands Gereformeerde Kerken.

² Gelijktijdig met deze artikelen-serie ontspiet zich ook in eigen kring een discussie over het fundament van de kerk. Ik laat deze discussie op dit moment voor wat ze is en ga hier slechts in op wat over deze materie van NGK-zijde gesteld is. Intussen hebben beide discussies wel alles met elkaar te maken.

³ Zie Acta Berkel, pag. 126/7.

⁴ Zie voor het standpunt van de CCS in dezen: Rapport DKE, pag. 94.

⁵ Zie Acta Berkel, pag. 329.

⁶ Zie Rapport DKE, pag. 115.

⁷ Zie Rapport DKE, pag. 96.

Er kan over getwist worden, of de hier genoemde profeten nieuwtestamentische profeten zijn, of dat hier bedoeld wordt op de profeten uit het Oude Testament. Maar ook als deze laatste hier niet bedoeld worden, vallen ze toch niet buiten het hier genoemde fundament. Immers, steeds opnieuw makende de apostelen duidelijk, dat ze voortbouwen op de vervulling verkondigen van de profeten van het Oude Testament. In de apostelen komen de oudtestamentische profeten mee.

Een vereniging kan 'Schrift en belijdenis' statutair als grondslag aannemen. De kerk bouwt niet op eigen belijdenis, maar op Christus en zijn Woord en belijdt op die basis.

¹⁰ Moderne bijbelvertalingen willen dit element nog wel eens 'wegvertalen' (vgl. de Groot Nieuws Bijbel die leest: 'de betrouwbare woorden, waarin hij is onderricht'). Maar het gaat hier om de kritische en toetsen- & functie van de leer; vgl. C. Bouma, De Brieven van de Apostel Paulus aan Timotheüs en Titus, Amsterdam 1942, pag. 389.

¹¹ Vgl. voor vertaling en exegese van deze passage S. Greijdanus, De Brief van den Apostel Paulus aan de Gemeente te Rome II, Amsterdam 1933, pag. 547-549 en H. Ridderbos, Romeinen, Kampen 1959, pag. 278/9.

¹² Vgl. L. Doekes, Credo, Amsterdam 1975, pag. 7-12 en J.N.D. Kelly, Early Christian Creeds, London 1979, pag. 1-29.

¹³ De kuria, de meesters, vgl. 2 Joh. : 1.

¹⁴ Over deze materie is nog steeds heel instructief: A. Kuypers, Revisie der Revisie-kerk, Amsterdam 1879.

¹⁵ A. Kuypers, a.w., pag. 96.

¹⁶ Zie Nader Bekeken, jrg. 3 (1996), pag. 137/8 en 249-251.

ONDERTEKENING VAN DE FORMULIEREN VAN EENHEID

M. te Velde

In 'Document' gaven **we** vorige week enkele belangrijke gedeelten door uit het **Akkoord** van Kerkelijk Samenleven, de kerkorde van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Vandaag twee stukken rond de ondertekening van de confessie: art. 17 uit het AKS en het besluit van de LV van de **NGK** d.d. 23 september 1995 over een **ondertekeningsformulier**.

Voor analyse en commentaar zie men de artikelen van ds. J.J. Burger in 'Kerkelijk Leven'.

AKS van de NGK - Artikel 17 Ondertekenen Formulieren van Enigheid

De ambtsdragers **zullen** de drie Formulieren van Enigheid (te weten: de Nederlandse **Geloofsbelijdenis**, de Heidelbergse Catechismus, en de Dordtse Leerregels) ondertekenen als blijk van hun instemming met de leer van de **kerk**.

indien een **ambtsdrager** de ondertekening weigert of niet langer voor **zijn** rekening **kan** nemen, zal de **uitoefening** van zijn ambt worden opgeschort, tot hij zich nader zal hebben verklaard ten genoegen van zijn kerkeraad.

De kerkeraad zal hiervan mededeling doen en desgewenst nader rekenschap geven aan de **zusterkerken**, in regionale vergadering bijeen.

Ook zij die door **een** regionale vergadering beroepbaar zijn gesteld, of het recht **hebben** verkregen een opbouwend woord te spreken, **zullen door** de ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid in die vergadering hun instemming met de leer van de kerk betuigen.

Besluit Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994-1995 der NGK tot vaststelling van een ondertekeningsformulier

De Landelijke Vergadering Apeldoorn 1994-1995 der Nederlands Gereformeerde Kerken, op 23 september 1995 in voortgezette zitting bijeen, **kennis** genomen **hebbende (...)**; overwegende dat

- het zowel ter vermindering van onduidelijkheid omtrent het geestelijk karakter van de binding aan de **belijdenisgeschriften** als vanwege een goede verhouding met andere kerken van **gereformeerde** signatuur in binnen- en buitenland wenselijk **wordt** geacht om een **ondertekeningsformulier** voor dienaren des Woords in te voeren;
- binnen de **Nederlands Gereformeerde** kerken **serieuze** bezwaren bestaan tegen het verplicht **voorschrijven** van een bepaald formulier;

- met het al of niet gebruiken **van** een **ondertekeningsformulier** de trouw aan de confessie niet in geding is, besluit het onderstaande **ondertekeningsformulier** vast te stellen en aan de kerken het gebruik hiervan dringend aan te bevelen.

Wij ondergetekenden, dienaren van het goddelijke **Woord** in de Nederlands Gereformeerde kerken behorende tot de regio... , verklaren oprecht en met een rein geweten voor God het volgende:

Wij erkennen de Heilige Schrift als het betrouwbare en door God ingegeven Woord van **harte** als enige regel **voor** geloof en leven. Wij erkennen de drie algemene **belijdenisgeschriften** en de drie Formulieren **van** Enigheid als getrouwe onderwijzing in en verdediging van de waarheid der Schrift, en aanvaarden die krachtens hun overeenstemming met Gods Woord als getuigenis van ons geloof en richtsnoer **voor** onze ambtsbediening, te weten de prediking van het evangelie, de handhaving van de rechte leer en de weerlegging en bestrijding van **dwaalleringen**.

De gemeente van God, pijler en fundament van de waarheid (1 Timotheus 3 : 15), leeft van het evangelie, zoals dat aan **haar** is overgeleverd (1 Corinthe 15 : 1-5). **Indien** dan ook ooit ons verstaan van de Heilige Schrift, het evangelie van Jezus **Christus**, zou komen af te wijken van wat de leer der **kerk** uitmaakt, **beloven** wij dit gevoelen niet te zullen leren, maar het vooraf voor te leggen aan de kerkeraad en daarna **zonodig** de regionale vergadering om het aan **Gods** Woord te toetsen en na **samenspreking** een **uitspraak** te doen.

Ook indien de kerkeraad of een regionale vergadering, uit **zorg** voor de eenheid en zuiverheid der leer, ons een nadere verklaring **van ons** gevoelen over enig deel **van** de genoemde **belijdenisgeschriften** zou vragen, zijn wij daartoe bereid.

Wij beloven ons te zullen onderwerpen aan het oordeel van de kerkeraad of de regionale vergadering, op straffe van metterdaad uit onze dienst geschorst te zijn, behoudens het recht van beroep op de landelijke vergadering indien zij menen dat de gedane uitspraak niet recht is **voor God**, waarbij wij ons met die uitspraak tevreden stellen zolang ons beroep in behandeling is.

Zo willen wij ons beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes (Efeze 4 : 3) **en** vertrouwen wij dat de Geest der waarheid ons de weg tot de volle waarheid wijzen zal (Johannes 16 : 13).

Schriftplaatsen: 1 Corinthe 15 : 1,2; Galaten 1 : 9; Galaten 2 : 2; Efeze 3 : 17b-19; Filippenzen 1 : 9,10; 1 Thessalonicenzen 5 : 19,20; 1 Timotheus 4:16; Titus 1:7-9; 2 Petrus 1 : 20; 2 Johannes 9.

SORRY, IK DEED HET NIET EXPRES

J.W. Roosenbrand

M. itatief

'Wanneer iemand zonder opzet zondigt in één van de dingen die & HERE verboden heeft te doen'

Leviticus 4 : 1

Zondigt u wel eens per ongeluk? Wat moet je je daar bij voorstellen? Je kunt niet per ongeluk iemand uitschelden.

Nee, maar je kunt wel iemand onbedoeld, per ongeluk, kwetsen met een opmerking. Je wist niet dat het bij haar zo gevoelig lag.

Je kunt ook verzeild raken in problemen waar je niet om gevraagd hebt. In een ruzie tussen huren, en voor je het weet ben je partij.

Voor je het weet word je driftig, als dat je karakter is.

Je wilt het eigenlijk niet, maar het gebeurt gewoon: je blijft weer hangen bij een tv-programma dat niet goed voor jou is.

Je kiest er niet voor, maar onreine gedachten kun je vaak toch ook niet vermijden?

Je wilt niet jaloers zijn, maar die en die heeft ook alles, wat jij niet hebt.

Offers voor onopzettelijke zonden

In Israël waren er speciaal offers als verzoening voor onopzettelijke zonden.

Bij die onopzettelijke vergrijpen moet je allereerst denken aan cultische overtredingen en minheid: vrouwen die ongesteld werden, zaadlozingen bij mannen, melaatsheid, en de onopzettelijke aanraking van deze mensen, bevallingen, voor dat soort dingen moesten zondoffers gebracht worden.

De HERE schrijft offers voor in die situaties, dat betekent: Hij heeft

er een oplossing voor. Wij verzeilen in situaties waardoor echt contact met Hem verstoord wordt, maar Hij maakt het door Christus weer helemaal in orde.

Opgelet

Ik stel me zo voor, dat deze regelingen een soort van oplettendheid veroorzaakten: pas op, voor je het weet ben je onrein en kun je niet meer naar de tabernakel. De HERE is hoogheilig. Ja, in feite is het onmogelijk om normaal met Hem om te gaan. Voor je het weet is de verhouding verstoord. Je blijft op het bloed van het offer aangewezen. Op Christus.

Geen vergeving

En als je nu eens niet per ongeluk, maar echt opzettelijk gezondigd had? Gewoon met een dwarse kop er tegenin?

Is daar geen vergeving voor?

In het Oude Testament heet dit: zonde met opgeheven hand (Statenvertaling) of 'zonde met voorbedachten rade' (Numeri 15 : 30-31).

Daar was geen vergeving voor! Althans volgens de wet niet. Daar moest de doodstraf op volgen.

Vergeving is geen afkoopsum

Zou je in die 'zonde met voorbedachten rade' een Oudtestamentische variant mogen zien van de 'zonde tegen de Heilige Geest'. Het is de opzettelijke verharding, doelbewust de HERE willen kwetsen, je gewoon niks van Hem aantrekken. Daar kun je niet gewoon vergeving voor krijgen. Dan zou vergeving een spelletje worden,

een truc om er onder uit te komen, een afkoopsum.

Iets anders is het als je na m'n zonde niet alleen last hebt van & gevolgen, maar er last van hebt dat het tussen jou en God niet goed zit. Wie terug wil naar God, mag altijd terug.

Maar: Vergeving is nooit bedoeld om alleen aan de straf te ontkomen en verder je eigen gang te gaan. Vergeving is er om aan de straf te ontkomen en weer in genade aangenomen te worden.

Romeinen 7

Bij zondigen 'zonder opzet', denk ik altijd aan Romeinen 7. Je wilt het goede doen, maar voor je het weet raak je weer verzeild in iets verkeerts. Het lijkt wel of je het niet ontlopen kunt. Wie Christus kent, ontwikkelt een gevoeligheid voor zijn eigen, ook onbedoelde, onheiligheid. Moet je daar nou zo moeilijk over doen? Ja, want ik wil graag helemaal bij een heilige God horen. Ik wil dan niet met smoesjes komen en me verschuilen achter mijn goede bedoelingen. Ik baal er echt van. Wie zal mij verlossen van dit lichaam van de dood?

Jezus Christus.

Er is vergeving.

Opdat God gevreesd wordt!

En opdat we met &s te meer geloof en energie vanuit Christus en zijn Geest de strijd tegen de zonde aangaan.

Wandelen met God

I Je hebt een zoon of dochter in de hoogste klas van de basisschool. Volgend jaar moet hij of zij naar het voortgezet onderwijs. Maar naar welke school? Je hebt je keus misschien al gemaakt. Misschien ook niet. In elk geval is het deze weken daar wel de tijd voor.

Een gemakkelijke keus?

Nog niet zo lang geleden waren we met de schoolkeus voor onze kinderen vrij gauw klaar. Natuurlijk stuur je ze naar een gereformeerde school. Dat deed je allemaal. Wat dat betreft gemakkelijk genoeg.

Nou ja, echt gemakkelijk was het ook weer niet. Je moest wel vaak veel voor over hebben. Extra mis-kosten. De kinderen waren lang van huis. En de tijd die voor huiswerk overbleef was kort. Dat—s—ten ze maar aankunnen!

Toch kozen we daarvoor, bewust en met overtuiging. Het onderwijs op school moet in dezelfde lijn liggen als de opvoeding thuis. Bij de doop hebben we het beloofd: ze te onderwijzen in de bijbelse leer van de verlossing, zoals die in de kerk wordt geleerd.

Toch lijkt het vandaag niet zo van-zelfsprekend meer. Andere factoren spelen mee. Dat maakt het er niet gemakkelijker op!

Een moeilijke keus?

Wat maakt het dan moeilijker? De

financiën? Dat zou in een aantal gevallen best wel zo kunnen zijn. Maar er zijn ook andere dingen.

We merken dat aan lange reistijden ook grenzen zitten. Als er slechte rapporten komen of het kind moet op jonge leeftijd in een gastgezin, dan voel je op een gegeven moment dat het niet meer kan.

Verder zitten de kinderen, vaak tot hun achttiende jaar, in een beschermde omgeving. Daar kunnen ze zeker veel aan hebben. Maar een nadeel is ook dat ze er aan wennen en het bijzondere ervan niet meer zo ervaren. Zeker in de 'moeilijke jaren' van de puberteit kan dat negatief gedrag meebrengen en dan moeten ook kerk en school het ontgelden. Dat hoort bij die leeftijd. Daarom mag ik er ook geen kwaad van. Maar het maakt wel dat het op onze gereformeerde scholen niet altijd zo christelijk toegaat als wel verwacht zou mogen worden. En hoe werkt dat door als je na je achttiende in een heel andere wereld komt?

Zit je op een school waar de meeste kinderen niet of nauwelijks geloven, dan val je op als christen. Dan moet je ervoor uitkomen, het waar-

maken, een voorbeeld zijn. Dat gaat ook niet vanzelf, maar je staat wel duidelijker voor een keus. En je bent blij als je geloofsgenoten ontmoet, ook al zijn ze soms anderskerkelijk.

En dan de kwaliteit van het onderwijs. De overheid stelt er nomen voor. We weten ons er erg verantwoordelijk voor om daaraan te voldoen. Maar als er toch eens wat aan mankeert, dan vinden we dat dat niet ten koste van onze kinderen mag gaan.

Je zoekt het beste voor je kind. Je wilt het gelovig opvoeden. Maar dat is soms wel moeilijk.

Soms is er geen keus

In Noord-Holland zijn er vier gereformeerde basisscholen. Er is één gereformeerde school voor voortgezet onderwijs, een afdeling van de GSG Guido de Brès, te Bloemendaal. Daar kun je vier jaar MAVO doen en drie jaar HAVO/VWO. Dat betekent dat er voor jongens en meisjes vanaf ongeveer vijftien jaar geen gereformeerd onderwijs meer beschikbaar is. Ze gaan dan naar christelijke of openbare scholen.

Jongens en meisjes die kiezen voor beroepsonderwijs of gymnasium gaan vaak vanaf hun twaalfde al naar andere scholen. Voor jongens en meisjes die naar scholen voor speciaal onderwijs gaan is dat vaak nog eerder.

Wat dan? Is dat onverantwoord? Er is geen andere keus. Ondertussen doe je er wel ervaring mee op. Je stelt je er van thuis uit en als kerk op in. Want je zoekt ook dan het

beste voor je kind. Ook als ze, jong als ze nog zijn, zelf hun weg moet vinden in een weinig christelijke omgeving.

Waar het dan op aan komt is, &t ze uit eigen ogen leren Rijken.

Elke klas en klasseavond is weer anders. Wat voor vrienden krijgen ze? Wat gaan ze samen doen? Ze zullen zelf uit elkaar moeten leren houden: wat kan wel en wat kan niet?

Daar zit een zeker risico in. Het gaat ook niet altijd goed. Maar het heeft wel enorme vormende waarde. Op jonge leeftijd ben je zelf verantwoordelijk. Dat voel je en probeer je waar te maken. Zo gaat het gelukkig meestal goed. Maar nog. Ze leren al vroeg in een wereldse omgeving zichzelf te zijn en voor hun geloof uit te komen.

het licht van de bijbel, heeft dat geen vormende waarde? Onze jongens en meisjes hebben het nodig. Want straks komen ze, op jongere of oudere leeftijd, toch tussen de wereld en dan moet je ze daar zo goed mogelijk op hebben voorbereid en ze ervoor hebben toegerust. Daarom zijn we in Noord-Holland ook blij met een school als in Bloemendaal.

Maar die nadelen dan, die ik boven noemde? Nu, daar kunnen we ook aan werken. Ik ben ervan overtuigd dat ze op onze scholen er alles aan doen om die zoveel mogelijk op te vangen.

Maar dan moeten we als ouders er ook aan meehelpen. Anders lukt het niet. We kunnen het niet maar aan school overlaten en vervolgens op afstand de school kritiseren. Als ouders ben je eerst verantwoordelijk, ook voor wat er met je kind op

En als het gaat om wereldse invloeden, nu, die zijn er ook onder ons. Laten we in eigen kring ook maar leren er goed mee om te gaan! Uit eigen ogen leren kijken moeten onze jongens en meisjes net zo goed onder ons!

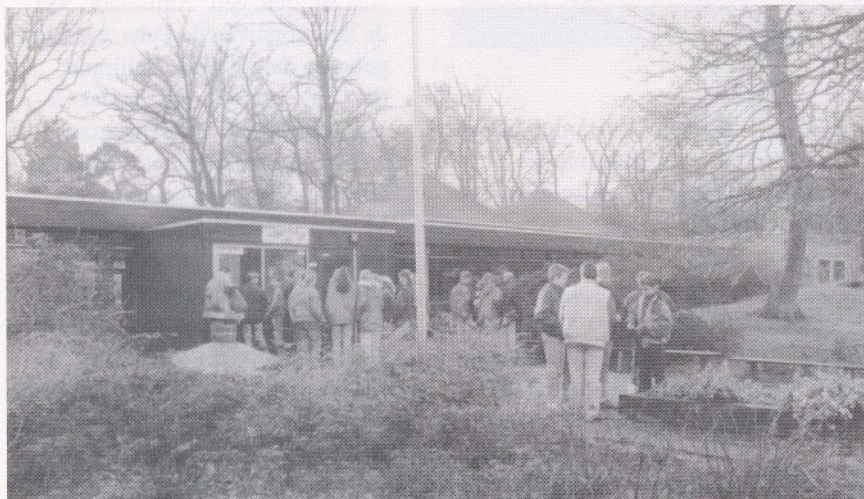
Gaan je kinderen naar een algemene school – het kan soms niet anders – dan geef je 'natuurlijk' extra aandacht, als ouders en als kerk, zoveel als mogelijk is. Maar zouden we dat dan niet even natuurlijk moeten doen als ze naar eigen scholen gaan? Daar hebben ze het net zo hard nodig!

Dan kunnen we daarin als ouders, school en kerk naast elkaar staan en samen werken aan de goede zaak van de vorming van onze kinderen in de dienst van God.

Zo hebben we het ook beloofd bij de doop, uit geloof in Gods belofte!

Ds. J. Luiten is gereformeerd predikant te Alkmaar.

Wegens ziekte moest het derde artikel van drs. E. Brink over Watchman Nee worden uitgesteld.

GSG Guido de Brès, vestiging Bloemendaal.

Dan merken jongens en meisjes ook dat ze hun vader en moeder nodig hebben. Ze vragen: Wat zou u doen in mijn geval? Ze hebben je nodig op catechisatie en vereniging. Zo kun je elkaar goed helpen.

Maar hèb je de keus...

Maar als je de keus hebt tussen gereformeerd en ander onderwijs, waarom zou je dan niet voor onze eigen scholen kiezen? Onderwijs in

school gebeurt.

Als je merkt dat jongens en meisjes niet goed met elkaar omgaan, kun je het met ze erover hebben. Een negatieve instelling is vaak moeilijk te doorbreken door de druk die er van een groep uitgaat, maar in overleg met school kun je er toch wel met ze over praten? Laten we ook in de manier waarop we hiermee omgaan een voorbeeld zijn voor onze kinderen.

(1497-1560)*

vredelevende leraar van de kerk

K
kerkgeschiedenis

In een onlangs gepubliceerde boekbespreking naar aanleiding van de herdenking van de 500e geboortedag van Melanchthon werd de veronderstelling geuit dat de belangstelling voor deze reformator-naast-Luther de laatste jaren nogal toeneemt omdat hij zoveel voor de vrede van de kerk heeft ondernomen. We willen in deze bijdrage naast een korte, maar detailrijke levensschets van deze 'leraar van de kerk', ons ook een beeld vormen van zijn 'oecumenisch' streven.

Twee momenten

1. Toen de 21-jarige professor voor Griekse letteren Philippus Melanchthon op de 25e augustus 1518 naar Wittenberg kwam, was Luthers strijd tegen de aflaat, nog geen jaar oud. Daarmee stond de Reformatie dus nog maar in de kinderschoenen. En de storm stak al op, want twee dagen eerder had de paus vanuit Rome een brief gestuurd aan keurvorst Frederik III van Saksen ('geliefde zoon...') om de monnik Martin Luther over te leveren aan het gerecht van de 'heilige stoel'.

2. Toen dezelfde professor als 'Praeceptor Germaniae', dat wil zeggen 'Leraar van Duitsland', op 19 april 1560 voor altijd de ogen sloot – moe geworden van de felle strijd tussen de Lutherse theologen onderling! – kende Duitsland twee confessies naast elkaar. Door de vrede van Augsburg in 1555 waren ze door de keizerlijke en andere overheden rechtens erkend. Een

grotere verandering had men in Europa eerder nauwelijks meegeemaakt. En de gevolgen zouden nog lang merkbaar blijven.

Aan die grote verandering had Melanchthon intussen persoonlijk meegewerkt op een vaak heel intensieve manier. De grote kracht in zijn leven was de door Luther herontdekte wijsheid van God, namelijk dat de zondaar uit vrije genade behouden wordt van de toom van God.

Hiervoor was de nu te herdenken 'Leraar van Duitsland' zijn hele leven dankbaar. In zijn testament liet hij neerschrijven: 'Ik heb van Luther het Evangelie geleerd.'

Eigen wegen

Toch moeten we Melanchthon niet alleen bezien in zijn relatie tot Luther. En al helemaal niet in een afhankelijke verhouding tot de 'grote' hervormer. Want hij koos vaak zijn eigen weg. Zodoende zien we Melanchthon allerlei pogingen on-

dernemen die zowel een eigen-aardige relatie met hervormingsgezinde rooms-katholieken, als met de hervormers Huldrych Zwingli (Zürich), Martin Bucer (Straatsburg) en Johannes Calvijn (Genève) doen veronderstellen. Daarnaast moeten we natuurlijk nooit uit het oog verliezen dat Melanchthon door zijn enorme kennis van de klassieken in de kringen van de christelijke humanisten ook zijn vrienden had. Maar wellicht evenveel critici.

Philippus Schwarzert

Op 16 februari 1497 werd in de stad Bretten, een 'Amtsstadt' van de keurvorst van de Palts, een kind geboren dat de naam Philippus Schwarzert kreeg. Zijn vader Georg Schwarzert was een aanzienlijk wapensmid en diende tegelijk als wapenmeester van de keurvorst. Moeder heette Barbara Reuter en zij was een nicht van de grote humanistische geleerde Johannes Reuchlin. Deze ging zich na de vroege dood van vader Georg (1508) sterk bemoeien met de intellectuele opvoeding van de jonge Philippus. Een van de eerste dingen was een nieuwe naam voor de jonge bolleboos; Reuchlin vertaalde de naam Schwarzert (=zwarte aarde) in het Grieks tot Melanchthon. De studie Grieks leverde de knaap trouwens veel leerplezier op! Het is dan 1509. Als 12-jarige (!) werd Philippus student aan de Heidelbergse universiteit. Moeiteloos volgde de jonge student de schoolse studies en kon al in 1511 tot 'baccalaureus in via antiqua' (zoiets als kandidaat in de klassieke letteren) worden bevorderd. Op zijn 14e jaar kreeg hij het gedaan dat zijn eerste gedichten gepubliceerd werden in een publica-

tie van **een** leermeester. Omdat **Philippus** nog te jong was – **15** jaar – **kon** hij in Heidelberg geen magistergraad ontvangen; daarom trok hij naar de universiteit van Tübingen, waar **hem** dat wel gelukte. Hier **werd** de jongeman leraar in geschiedenis en welsprekendheid. Deze succesvolle studiegang werd al in 1518 – op voorspraak van Reuchlin – **bekroond** met **een** professoraat in het Grieks te Wittenberg, waar Luther toen al verscheidene jaren werkzaam was. Melanchthons inaugurele rede ging over 'de vernieuwing van het onderwijs' (29 aug. 1518): steeds **minder** scholastiek **steeds meer** regelrecht naar de bronnen **van** de klassieken. Het **klonk** goed **humanistisch**. **Vanaf** zijn eerste optreden was Luther zijn vriend. Met alle ups en downs die deze **sterke** relatie heeft gekend duurde de vriendschap levenslang. in november **1520** trouwde de 23-jarige Melanchthon – voorzichtig **aangespoord** door Luther en andere vrienden – met de even **jonge** Katharina Krapp, dochter **van** een Wittenberger textielhandelaar. In het **gezin** groeiden vier kinderen op: Anna, Philipp, Georg en Magdalena.

Naast Luther

Melanchthon **was** intussen gegrepen door Luthers 'theologia crucis', de theologie van het kruis. Hij stond Luther bij toen **deze** op het Leipziger dispuut (27 juni-16 juli 1519) met de roomse theoloog Johannes Eck de degens kruiste. Melanchthon leverde Luther zoveel 'wapentuig' dat de roomse geleerde de **strijd** tenslotte verloor. **Althans** in de ogen van de volgelingen van Luther. Melanchthon zou Eck **nog** diverse keren tegenkomen (o.a. in Augsburg en Regensburg). **Maar** de keuze van Melanchthon voor Luther en tegen Eck **liep** helaas wel uit op een breuk met zijn **oom** en weldoener, de humanistische geleerde Reuchlin (die bevriend **was** met Eck). Toen in 1520/21 zowel de paus als de keizer zich met alle kracht tegen

Luther keerden, had Melanchthon de **moed** om zich publiekelijk voor Luther uit te spreken met zijn *Oratio pro Luthero* (= Pleidooi voor Luther). Hij liet voor de 10e december f 520 officieel op de deur van de kerk te Wittenberg een officiële **bekendmaking** bevestigen, dat **wie** de studie van de evangelische **waarheid** in de stad was toegedaan, om **negen** uur buiten de stadspoort moest verschijnen omdat daar de 'goddeloze boeken met pauselijke besluiten' zouden worden **verbrand**. Met **deze executie** was de Reformatie **onomkeerbaar**.

Maar na de Rijksdag van Worms (voorjaar 1521) volgde de moeizame periode van Luthers gedwongen verblijf op de Wartburg. In Wittenberg bleek al gauw dat radicale elementen geen enkel ontzag hadden **voor** de jonge professor: het waren de Zwickauer profeten – en ook professor Karlstadt – die in snel tempo **allerlei** praktische veranderingen doorvoerden. Daar kwam nog bij dat ze geleerdheid en studiezin zelfs doodleuk afwezen! **Alleen** het **Evangelie**!

In een brief van 27 december 1521 aan de keurvorst **gaf** Melanchthon ruitelijk toe dat buiten Luther **niemand** in staat **zou** zijn **deze** beweging te keren. Het een en ander dwong Luther uiteindelijk **zijn** veilig slot bij Eisenach te verlaten en orde op **zaken** te stellen in 'zijn' Wittenberg. Er ontstond enige **afstand** tot de in Luthers ogen **vet** 'slappe' Melanchthon. Maar **deze** was door de strijd met de radicalen heviger **dan** ooit overtuigd van de waarde van de 'humanistische' studies. Daarmee bedoelde Melanchthon de kennis **van** de oude talen en culturen, om daardoor de bijbel **des** te beter te verstaan. In de **vertaalarbeid** van Luther voor een Duitstalige bijbel **heeft** Melanchthon veel bijgedragen tot een juiste **woordkeus** in het Duits. Mee daardoor is de 'Luther-bijbel' tot grote zegen geweest **voor** Duitsland. Ook trouwens **voor** Nederland, waar men deze **bijbelverta-**

ling als uitgangspunt nam voor de **Deux-Aesbijbel** (1562), de voorloper van de Statenbijbel.

Leraar van Duitsland

In het **spanningsvolle** jaar 1521 schreef Melanchthon zijn eerste hoofdwerk, de *Loci Communes rerum theologicarum*, d.w.z. de hoofdzaken van de theologie. In **een** helder, systematisch overzicht werd de reformatorische kerkleer **aan** de studenten, de aanstaande voorgangers in Duitsland aangeboden. Het werd een handboek dat tientallen herdrukken beleefde. In 1970/71 **kwam** er nog een Nederlandse vertaling van uit, 'bezorgd' door ds. Dirk van Dijk. In die editie telt het werk 24 **hoofdstukken** en nog twee aanhangsels. Het is niet toevallig dat Melanchthon in de orde **van** zijn theologie eerst de wet en dan het **evangelie** uitlegde. Meer dan Luther **legde** Melanchthon nadruk op de betekenis van de wet als leidraad voor het leven van de gelovigen.

Een andere activiteit **van** Melanchthon **was** diens **zorg** voor het **klas-**sieke onderwijs. **Zijn** redevoering uit 1518 maakte al duidelijk dat hij vernieuwing wenste door te **voeren**. Luther had hier **ook** soortgelijke wensen. **Een** vernieuwd leerplan voor de Duitse gymnasia **en** hogescholen **kreeg** men uit handen van leermeester Philippus. Het hield stand tot diep in de 18e eeuw. Daarmee kreeg Melanchthon de erenaam 'Praeceptor Germaniae', wat **men** kan vertalen **als** 'Leraar van Duitsland'.

Exegeet

In de loop der jaren schreef deze leraar ook vele **exegetische** werken; het **eerste** was die **over** de Brief aan de Romeinen, het bijbelboek dat Melanchthon een van metst fundamentele vond. Naast andere **boeken** **over** het Nieuwe Testament behandelde Melanchthon ook gedeelten van het **Oude Testament**, waar bij hij veel heeft **gedaan** **om** het boek Spreuken **te** verstaan, waar hij een nauwe relatie zag met de

Wet van de Tien Geboden. Wat Melanchthons exegetische methode betreft, mogen we opmerken dat hij de 'meervoudige betekenis' van de Schrift verwierp en opkwam voor de ene eenvoudige betekenis ervan. De bekende allegorische methode voor de uitleg van Gods **Woord** werd door hem **verworpen**.

Melanchthon tussen Zwingli en Luther

In 1529 werd het volgens de protestantse landgraaf **Philips** van Hessen de hoogste tijd om de verschillen in visie op het Avondmaal **tussen Luther, Zwingli en Bucer** te bespreken. En ze zo mogelijk op **te minnen**. Om daarna een hecht **samenwerkingsverbond** te vormen tegen de dreigende roomse machten. Daartoe liet Philips van Hessen in **Marburg** – waar hij in 1527 een protestantse universiteit had opgericht – een groot **congres** houden. **Alle directe betrokkenen waren** aanwezig, ook **Melanchthon**. De landgraaf had het zo geregeld dat voorafgaand aan de gesprekken **nissen Luther en Zwingli** eerst een gesprek tussen Luther en de **Bazelse hervormer Oecolampadius** werd gevoerd, daarnaast één tussen **Zwingli en Melanchthon**. Hopelijk was een regelrechte **botsing** tussen de twee 'kopstukken' zo te voorkomen. Het **heeft** inderdaad wel helderheid gebracht, op onderdelen. Na het zes **uur** durende gesprek tussen Zwingli en Melanchthon **was** de laatste ervan overtuigd in **Zwingli** geen radicale theoloog (zoals bijv. **Karlstadt**) te hoeven zien; de **leer** van de Zürichse hervormer over de **Goddelijke Drieëenheid** en over de **Godheid** van **Christus** was voikomen in overeenstemming met de belijdenissen van **Nicea en Athanasius**. En van **Zwingli's opvattingen** over de verkondiging van het Woord van **God** hoefde men **ook** geen link te leggen naar de geestdrijvers van die dagen. Zelfs bleken beide theologen het eens te zijn over het geestelijk genieten van **Avondmaalsbrood** en -wijn.

Een verschilpunt **kwam** aan het licht bij de vraag of Christus **naar zijn** menselijke **natuur** aanwezig is in brood en wijn. Melanchthon **bleek** vooralsnog te willen vasthouden aan het **door** Luther ooit verkondigde standpunt van de 'ubiquiteit', namelijk de leer van de alomtegenwoordigheid van Christus. Die moest – hoe mysterieus dan **ook** – volgens Melanchthon erkend worden in de **elementen** van het Avondmaal.

Melanchthon **was** zo hoopvol over de afloop van de **Marburger** gesprekken dat hij aan keurvorst **Johan van Saksen** een positief gestemde brief stuurde.

Maar – zoals bekend – toch liep het gesprek in Marburg helemaal vast. De afstand tussen Luther en **Zwingli** werd in feite niets kleiner. Luther voegde zijn **tegenstanders** na afloop &: 'Gij hebt een andere geest dan wij.'

Melanchthons laatste **compromisformule** maakte **ook geen kans** meer. Maar **het** was kenmerkend voor hem dat hij bleef **zoeken naar** overeenstemming. Naar **kerkelijke** vrede. Vaak in heel spannende tijden.

Augsburgse Confessie: In tranen

Toen het er in 1530 **weer** op aan **kwam om** voor keizer **Karel V** **rekenenschap** af te leggen van het reformatorisch **geloofsinzicht** – de Rijksdag van Augsburg stond voor de deur – was het Melanchthon die **voor** die gelegenheid in ijltempo de *Confessio Augustana* (= Augsburgse Geloofsbelijdenis) opstelde. Niet Luther – die zat uit veiligheidsoverwegingen op het kasteel de **Coburg** – maar Melanchthon **was** met een hele delegatie in Augsburg aanwezig om de aanbidding van deze 'Evangelische' belijdenis en de voorlezing ervan voor de keizer bij te wonen. Maar samen met de Lutherse predikant Johannes **Brenz** bleef hij toen op zijn kamer in de herberg. De wekenlange stress, de hoogspanning waaronder

de confessie was **geschreven**, ontlaadde zich bij de **twee** theologen in tranen.

Kerkelijke vrede met Rome?

Wie de 28 artikelen van de **Augsburgse Confessie** erop naleest, ontdekt hoe **voorzichtig** en soms **ook** beknopt de formuleringen daar zijn. De opsteller **was** in zijn woordkeus scherpzinnig, maar wil- & beslist niet **als** scherpshijper **door** het leven **gaan**. Melanchthon legde; aldus prof. **W.J. Kooiman**, meer nadruk op dat wat de **Evangelischen** met de kerk van Rome verbond dan op de verschilpunten. **Da** mag intussen niet verhinderen te denken dat Melanchthon in zijn formuleringen ook nauwe grenzen **trok**. In art. 9 van de Confessie veroordeelde hij de leer van & **Wederdopers**, 'die leren dat & kinderdoop niet goed is'. En in het **10e** artikel zei hij **van** het Heilig Avondmaal 'dat het **ware** lichaam en bloed van **Christus** waarlijk **onder** de **gestalte** van brood en wijn tegenwoordig is'. Nadrukkelijk werd dit artikel **afgesloten** met de mededeling: 'De daarmee strijdige **leer** wordt **derhalve** verworpen.' In het 24e artikel volgde overigens een zeer brede uiteenzetting over de Mis. Daarin ondernam **Melanchthon** een poging om de Mis te **zuiveren** van allerlei verkeerde gebruiken. Met name het **door Rome** zo sterk **benadrukte offerkarakter** werd door hem verworpen.

Tijdens de vaak langdurige onderhandelingen op de Rijksdag van Augsburg **ging** Melanchthon heel ver in zijn toenadering tot de keizer en **zijn** roomse achterban. Het **leek** er even op dat de reformatie **alleen** nog belang hechtte aan de **lekenkelk** (d.w.z. dat bij de Mis de wijn ook door leken werd gedronken) en het priesterhuwelijk. **Zelfs** tot erkenning van de pauselijke macht – zij het in een context van **verdraagzaamheid** – zou Melanchthon wel willen overgaan. Maar de duidelijke reactie van Joh.

Eck in zowel zijn *Confutatio* – een weerlegging van de reformati- sche leer – als de publicatie van een lijst met 404 protestantse kette- rijen maakten duidelijk dat de af- stand tussen Rome en Reformatie niets kleiner was geworden. Een daarna door Melanchthon geschre- ven Apologie (verdediging van de reformati- sche leer) maakte duide- lijk dat ook in het kamp van de Lu- thers en de kloof als (bijna) onover- brugbaar werd gezien. Toch mag het opmerkelijk heten & de auteur in de voorrede van deze Apologie stelt: 'Wir haben wahrlich nicht Lust wier Freude an Uneinigkeit.'

Hernieuwde poging tot vrede

Was Melanchthon in 1530 de meest tegemoetkomende figuur ge- weest, tien jaar later was hij nog even vredelievend, maar stond ste- viger dan ooit op zijn confessionele basis. Dat kon men tenminste aflei- den uit zijn wijd verbreide boekje *Die fürnemisten Unterscheid zwi- schen reiner Christlicher lere des Evangelii und der Abgöttischen Pa- pistischen Lere* (1539). 'Calvijn achtte Melanchthon thans veel flin- ker dan vroeger', schrijft C. Augus- tius.

In 1540 aanvaardde Melanchthon – daarin gesteund door verschillende collega's – toch een nieuwe moge- lijkheid om tot confessionele toena- dering (eenheid?) met de roomse machten te komen. Ter voorberei- ding op de door de keizer uitge- schreven godsdienstgesprekken in 1540 trachtte Melanchthon formu- leringen te bedenken die voor bei- de partijen aanvaardbaar zouden zijn. In dat kader veranderde hij de- len van de tekst van de Augsburgse Confessie, die bekend werd als de *Confessio Augustana Variata*. Het ene en ander kon leiden tot moge- lijke wijzigingen in de Evange- lisch-Lutherse theologische formu- leringen. De zwaarste thema's wa- ren de leer van de rechtvaardiging, de mis, de geloften en het primaat van de paus. Martin Bucer onder- nam ook pogingen om nader tot el-

kaar te komen. Naast andere din- gen (zoals het trachten een gods- dienstoorlog te voorkomen) was hun streven ook gericht op de ker- kelijke vrede.

In de serie officiële (en ook gehei- me) godsdienstgesprekken te Worms (1540) en Regensburg (1541) nam Melanchthon vaak een tussenpositie in om zo te kunnen manoeuvreren tussen Calvijn en de zijnen enerzijds en de roomse verte- genwoordigers anderzijds. We stip pen enkele belangwekkende mo- menten aan.

In thema's als de vrije wil, de oor- spronkelijke toestand van de mens

Philipp Melanchthon op 40-jarige leeftijd door René Boyvib

en de oorzaak van de zonde werd men het (in hoofdlijnen) eens! Maar het thema van de rechtvaardig- ging van de zondaar g& eerst nog moeilijkheden. Toch kwam men van roomse kant ook zover dat men naast de gerechtigheid van Christus geen andere (menselijke) gerechtigheid erkende. Dus leek overeenstemming ook hierin zelfs mogelijk. Maar toen werd duidelijk dat het dogma van de Kerk en haar betekenis voor de uitlegging van de Schrift en de toediening van de sa- cramenten een groot struikelblok vormden op de weg van de toena- dering. Er kwam bovendien geen overeenstemming over de leer van de transsubstantiatie, de biecht, de hiërarchie in de kerk, de heiligen- verering.

En in een vier dagen durend pu- blick debat nam Melanchthon nog eens stevig stelling tegen de beken- de Eck waarbij & leer van de erf- zonde centraal stond. De schijnbare toenadering kreeg geen enkel ef- fect.

Hoe Melanchthon ook zijn 'goede wil' had getoond, het haalde niets uit: zowel Rome als de keizer wa- ren uiteindelijk vastbesloten de re- formatie de kop in te drukken.

Na Luthers dood

Melanchthon was geen leiderstype. Dat bleek ook na 1546 toen Luther was overleden. Dat sterven – toch nog onverwacht – betekende voor Melanchthon het verlies van 'de wagen en ruiters van Israël die de kerk leidde in deze tijd van de laat- ste dagen'. Hij onderbrak zijn colle- ges in Wittenbergen vertelde de studenten het relaas van Luthers le- venseinde. Melanchthon hield de preek bij de begrafenis van Duits- lands hervormer.

Intussen waren de tijden ook wel erg zwaar. De keizer voelde zich oppermachtig om Duitsland zijn re- ligieus-politieke wil op te leggen. Hij bestreed met militaire middelen en met decreten – zoals het Interim van Augsburg 1548 – om zo de Lu- therse zaak volledig te ontman- ten. Het werd oorlog en de protes- tanten kregen rake klappen. We denken hier niet slechts aan militai- re nederlagen, maar zeker ook aan de gevolgen van de treurige kwes- tie van de bigamie van Philips van Hessen en de verradersrol van Mau- rits van Saksen, waardoor de keizer sterk in het voordeel leek te ko- men. Maar uiteindelijk keerde de Saksische hertog zich weer tegen de keizer! En toen kon deze niet veel anders meer doen dan de gods- dienstvrede van Augsburg (1555) accepteren. De gelijkberechtiging (territoriaal toe te passen) tussen Rome en de Duitse Evangelischen was een feit. Maar Calvinisten wa- ren nog steeds uitgesloten van zo'n vrede.

Op de felle **theologenstrijd** in de boezem van de Lutherse kerkgemeenschap gaan **we** hier nu niet verder in. Ze had het karakter van een op de spits gedreven gevecht om 'de meest zuivere weergave van Luthers opvattingen'. Deze **dwaze** strijd sneed door de ziel van de **vrede-minnende** Melanchthon. Op **zijn** sterfbed prees hij zich gelukkig niet lang **meer deze – vaak persoonlijke** getinte – onenigheden te hoeven meemaken. Hij stierf op 19 april 1560 **en** werd naast Luther begraven in de slotkerk van Wittenberg.

Melanchthons Inleiding tot zijn Loci Communes

In zijn prachtige 'voorrede' tot **zijn** bovenvermelde Loci Communes schreef Melanchthon o.m. het volgende over de orde in de leer van de kerk en over het waarom van de bediening van het ambt van herder en leraar:

'Nu moet er iets **vooraf** gezegd worden over de orde van de delen van de leer. De boeken van de Profeten en de Apostelen zelf **zijn** in de allerbeste **orde** geschreven, en leveren de **artikelen** van het geloof in de **meest gepaste** orde over. Want er is een historische volgorde in de **boeken** van de Profeten en Apostelen; zij **beginnen** van de eerste **schepping van & dingen** en de stichting van de Kerk, en vervolgens is de reeks **van alle tijden** van de schepping der dingen tot aan de Monarchie van Cyrus in deze Profetische boeken vervat. In deze volgorde worden vele herstellingen van de Kerk verhaald, en tussen de vertellingen verspreid, de leer **van** de Wet en de belofte van het Evangelie. Voorts zijn de Apostelen getuigen van de **Christus** die verschenen is, geboren, gekruisigd, opgewekt. Dit zijn geschiedenissen. En in de toespraken van Christus zijn de artikelen van het **geloof** vervat, de uitlegging van de Wet en van het Evangelie. Daar komen ook de uiteenzettingen van Paulus bij, die als een **kunstenaar** een uit-

eenzetting heeft opgesteld in de brief aan de Romeinen over het onderscheid van de Wet en het Evangelie, over de Zonde, over de Genade of de Verzoening, waardoor wij weer tot het eeuwige leven hersteld worden. Maar hoewel er om deze orde op **k merken** niet veel behoefte is aan commentaren of aan onze of dergelijke boekjes, toch wordt de arbeid van het onderwijzen niet tevergeefs **ondernomen**, omdat God wil dat in de Kerk de stem van de leraren klinkt, gelijk gezegd wordt **van** de bediening van het Evangelie in **Efeze 4**. [...]

En omdat er herhaaldelijk vele vervalsingen uitgedacht zijn en uitgedacht zullen worden, zijn de godvruchtige Herders **en** Leraars getuigen van de **ware zin** die **niet vast gezag** is aangenomen **en** weerleggers **van** de valse verklaringen. **Om** deze oorzaken bewaart God **door** Zijn bijstand de bediening van het Evangelie **en** de **studien in de kerken** en in de scholen en herstelt die van tijd tot tijd, opdat zij wachtters **zijn** van de **boeken** van de **Profeten** en Apostelen en getuigen van de ware uitlegging. En **alle** meningen afwijzen die **strijden** met de leer die overgeleverd is door de Profeten, Christus en de Apostelen, en het licht **van** het Evangelie niet uitgeblust wordt. En **zoals** in **Ef. 4** (vs. 14) gezegd wordt, de Kerken niet als door de winden **bewogen** en verstrooid, met verlies van de waarheid, in verschillende **dwalingen** **verwikkeld** worden, gelijk dikwijls geschiedt.'

Over de Wet van God

Het volgende geeft **een eerste** indruk van Melanchthons spreken over Gods Wet:

'Zeer nuttig en heilzaam is de **overdenking** van **& Dekaloog**; want zij bevat zulk **een** overvloedig en **verheven** onderwijs, dat het nooit genoeg doorzien, nooit uitgeput kan worden. Des **te** meer is de dwaasheid **van** hen **te** verfoeien, die verzinzen dat men aan de Wet **van God** voldoende kan, enz. **Deze stem-**

men zijn niet menselijk, maar verbreid door de Duivel, die **door** deze **spotternij** zijn spel **drijft** met het menselijk geslacht, dat van zijn waardigheid en zuiverheid verval-len is.'

En even verder schrijft **hij**: 'De Wet brengt onder het **oog**, waartoe de menselijke **natuur** geschapen is, en hoe de waardigheid en de zuiverheid van de mens geweest is, waarin Rijk geschapen is. Want **zó** **was** de menselijke natuur geweest, als de Wet het hier **beschrijft**, vol van **kennis** van God, Hem altijd vererend, altijd gehoorzaamend, **al-tijd** bij **alle handelingen** acht gevend op Zijn tegenwoordigheid en bestiering, de rechte orde in alle handelingen in acht nemend, zonder enige **verkeerde** begeerte, zonder enige rampspoed, zonder dood.'

Met **deze** voluit evangelische, reformatorische woorden besluiten **we** deze bijdrage over Melanchthon, de Duitse leraar **van** de kerk **van** alle tijden.

Enige literatuur:

C. Augustijn, *De godsdienstgesprekken & -sen rooms-katholieken en protestanten van 1538 tot 1541*. Haarlem 1967.
P. Boendermaker, *De Augsbursche Confessie*. Z.p., 1953.
Leif Grane, *Die Confessio Augustana*. Göttingen 1986 (3e Auflage).
W. de Greef, 'De ware uitleg'. *Hervormers en hun vertaling van L. Bijbel*. Leiden 1995.
Hans J. Hillerbrand, *The Reformation in its own words*. London 1964.
Philippus Melanchthon, 'Loci Communes'. Nederlandse vertaling door ds. D. van Dijk. In: *Stemmen uit Wittenberg, deel 2*. Goudriaan 1970/71.
Richard Nümberger, 'Philipp Melanchthon'. In: *Gestalten der Reformation*. (Hrsg. W. Schmidt). Wuppertal-Barmen 1967, S. 3745.
Heinz Scheibie, 'Philipp Melanchthon'. In: *Gestalten der Kirchengeschichte. Reformationszeit II*. (Hrsg. M. Greschat). Stuttgart usw. 1981, S. 75-101.
W. van 't Spijker, *Luther, belofte en erva-ring*. Goes 1983.
R. Stupperich, *Melanchthon*. Berlin 1960.
R. Stupperich, *Die Reformation in Deutschland*. Gütersloh 1980.

* Opmerking: dit artikel is een herziene en sterk uitgebreide versie van een eerdere publicatie over Melanchthon van schrijver **dezes** in het *Nederlands Dagblad* van 15 februari 1997.

DE WAARDE VAN DE KERKGEBOUWEN

P.T. Pel

Samenleving

Salomo's **tempel** moet een **schitterend bouwwerk zijn geweest**. **David had Salomo de bouw opgedragen en hem daarbij ook het volledige ontwerp gegeven: 'Alles staat in een geschrift, ontvangen uit de hand des HEREN, waarin Hij mij onderrichte aangaande de gehele uitvoering van het ontwerp', zegt David tegen Salomo (1. Kron. 28, 79).** Het resultaat was er naar: de Bijbel geeft een **indrukwekkende** beschrijving van alle arbeid en kostbare materialen die aan de tempel zijn besteed. We lezen zelfs: 'Zilver werd in de dagen van Salomo niet van waarde geacht' (2 Kron. 9,20).

mm

Kerkgebouwen in onze tijd hebben niet die uitstraling als de tempel van Salomo moet hebben gehad. We leven ook in een andere tijd, waarin niet meer het gebouw als de 'tempel Gods' wordt aangemerkt, maar de gemeente van Christus zelf. 'De tempel Gods, dat zijt gij', zegt Paulus (1 Kor. 3,16-17). Gelukkig bezitten wij nog wel vele kerkgebouwen. En die hebben ook grote waarde: het zijn immers dé plaatsen van samenkomst van de gemeente, vooral op zondag, maar ook door de week. Die kerkgebouwen hebben niet alleen grote geestelijke waarde, maar ook materiële waarde. Misschien niet zo als de tempel van Salomo ooit had, maar toch. En over dat laatste gaat het verder in

Nieuwe wetgeving

De materiële waarde van de kerkgebouwen is namelijk landelijk sterk in de belangstelling gekomen. Dit is veroorzaakt door de inwerking-treding per 1 januari 1995 van een nieuwe wet, de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ). Deze wet heeft als doel te komen tot een uniforme waardebepaling van alle onroerende zaken (vroeger spraken we van: onroerende goederen, maar dat is per 1-1-1992 veranderd in: onroerende zaken). De waarde die op grond van de Wet WOZ voor een onroerende zaak wordt vastgesteld, geldt als basis voor een viertal belastingen:

- a. de bepaling van het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting indien men beschikt over een eigen woning;
- b. de vaststelling van het vermo-

gen voor de vermogensbelasting;

- c. de bepaling van de gemeentelijke onroerendzaakbelasting (OZB; vroeger onroerendgoedbelasting – OGB);
- d. de bepaling van de waterschapslasten.

De laatstgenoemde twee belastingen zijn van belang voor de kerken.

Onroerendzaakbelasting voor kerken

Moet er voor een kerkgebouw eigenlijk wel onroerendzaakbelasting (OZB) aan de gemeente worden betaald? Dat hangt er volgens de wet van af of het kerkgebouw 'in hoofdzaak voor de openbare eredienst is bestemd'.

De volgende vraag is dan natuurlijk direct wanneer dat het geval is. Hierover heeft de Hoge Raad als hoogste belastingrechter in Nederland in 1991 een uitspraak gedaan. De Hoge Raad heeft toen afgewezen dat elk kerkgebouw dat als zodanig dienst doet zonder meer in aanmerking komt voor de 'kerkenvrijstelling'. Ook de opvatting dat de 'kerkenvrijstelling' van toepassing zou zijn als het gebouw in de eerste plaats bedoeld is voor het houden van openbare erediensten kreeg geen instemming.

De Hoge Raad legde een strak rekenkundig criterium aan en formuleerde dat 'een gebouw waarvan ruimten zowel voor de openbare eredienst als voor andere doeleinden worden gebruikt (...) in hoofdzaak is bestemd voor de openbare eredienst indien het gebouw daarvoor voor tenminste 70 percent wordt gebruikt'.

Conclusie 1: er geldt een tweedeling voor de OZB:

- a. kerkgebouwen die voor 70% of meer worden gebruikt voor de 'openbare eredienst' zijn vrijgesteld van OZB;
- b. kerkgebouwen die voor minder dan 70% worden gebruikt voor de 'openbare eredienst' zijn niet vrijgesteld van OZB.

Het 70%-criterium

Wat dit criterium betreft, blijkt uit de uitspraak **allereerst** dat het gaat om de inhoud van het gebouw c.q. de inhoud van alle aanwezige ruimten in **het gebouw in m3**. **Onbebouwde** gedeelten van de **onroerende** zaak, zoals **&** tuin rondom het kerkgebouw en een parkeerplaats, worden buiten beschouwing gelaten.

Ten aanzien van de inhoud van het gebouw wordt **een driedeling** gehanteerd, bestaande uit:

- a. de **kerkzaal**;
- b. overige vertrekken, zoals vergaderzalen, consistorie, e.d.;
- c. 'gemeenschappelijke ruimten', zoals **een** hal, vestiaire, **keuken** en toiletten.

Al **deze** ruimten zal men dus moeten inventariseren en **per ruimte zal** de inhoudsmaat in kubieke meters moeten worden vastgesteld om tot **een** juiste berekening te kunnen komen.

Uit de uitspraak kan worden afgeleid dat **de** 'gemeenschappelijke ruimten' **naar** evenredigheid kunnen worden toegedeeld aan enerzijds de kerkzaal en anderzijds de overige vertrekken. Voordeel hiervan is dat de 'gemeenschappelijke ruimten' dus niet zonder meer bij **de** overige **vertrekken** worden opgeteld c.q. onverkort tegenover het aandeel van de **kerkzaal** in het totale gebouw komen te staan.

Openbare eredienst

Om het 70%-criterium goed te kunnen toepassen is vervolgens van belang te weten **wat** er verstaan wordt

onder de uitdrukking 'voor de openbare eredienst'. Blijkens de uitspraak hanteert de Hoge Raad hier een beperkte uitleg en wordt er met name onder verstaan het houden van kerkdiensten, alsook 'kinder- en jeugddiensten'. Andere kerkelijke activiteiten lijken hiervoor niet mee te tellen.

Indien ten aanzien van de overige vertrekken sprake is van gemengd gebruik, **zal** de **inhoud** van dergelijke vertrekken **naar rato** van dat gebruik meetellen voor het 70%-criterium.

Overigens biedt de uitspraak op dit punt geen voltrekte helderheid. Dit geldt nog te sterker indien de kerkzaal niet uitsluitend voor de 'openbare eredienst' wordt gebruikt, maar ook voor andere doeleinden. Deze vraag is door & Hoge Raad niet beantwoord.

Conclusie 2: berekening van het 70%-criterium vindt plaats:

- a. door de inhoud vast te stellen van kerkzaal respectievelijk overige vertrekken en de 'gemeenschappelijke ruimten' naar evenredigheid daarover te verdelen;
- b. door t.a.v. de categorie overige vertrekken de mate van het gebruik voor de 'openbare eredienst' vast te stellen.

Waterschapslasten

Hierover kunnen we in dit kader vrij kort zijn: ten aanzien van de waterschapslasten geldt geen speciale vrijstelling voor de kerken. De tweedeling die van toepassing is voor de OZB geldt dus niet voor de waterschapslasten. Tot voor kort kwam het desondanks toch wel voor dat binnen bepaalde waterschappen aan de kerken geen waterschapslasten werden berekend. Naar het zich laat aanzien zal dit nu gaan veranderen.

Waardebepaling

Zoals gezegd is de nieuwe Wet Waardering Onroerende Zaken al per 1 januari 1995 in werking getre-

den. Deze **wet** wordt nu echter actueel voor de **kerken** (en **trouwens** ook voor alle burgers), omdat 1997 het eerste jaar is **waarin** op basis van deze wet de OZB en de waterschapslasten worden geheven. Aangezien alle kerken een aanslag voor de waterschapslasten krijgen en de kerken die minder dan 70% zijn bestemd voor de openbare eredienst ook een aanslag voor de OZB (zie boven), is van alle kerkgebouwen nu de waarde vastgesteld op grond van de Wet WOZ. Als peildatum voor de waarde per 1 januari 1997 geldt de getaxeerde waarde per 1 januari 1995. Deze getaxeerde waarde blijft vervolgens vier jaren – dus van 1 januari 1997 tot 1 januari 2001 – van kracht.

Waarderingsmethoden

Op basis van de Wet WOZ zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de waarde-vaststelling. De meeste gemeenten hebben de taxaties uitbesteed aan gespecialiseerde taxatie-bureaus. Van het grootste belang is daarbij uiteraard hoe de taxaties van de kerkgebouwen moeten worden uitgevoerd. De Wet WOZ kent wel algemene heffingsgrondslagen, maar geeft behoudens één uitzondering geen specifieke regels voor kerkgebouwen. Hierover is dan ook veel te doen geweest en over enkele kerkgebouwen zijn proefprocedures aanhangig gemaakt bij de rechter.

Bij de waardevaststelling worden in hoofdzaak twee methoden gehanteerd:

- a. kerkgebouwen die als 'courant' gebouw zijn aan te merken – en dat is uiteraard maar zeer beperkt het geval – worden normaal gewaardeerd op basis van de zgn. economische verkoopwaarde, dat is de geschatte vrije verkoopwaarde bij overdracht van het gebouw aan een derde;
- b. voor de 'incourante' kerkgebouwen, niet-rijkhonumenten, geldt een waardevaststelling

naar de **zgn. gecorrigeerde** vervangingswaarde. Hier geldt dus niet de geschatte waarde die een derde als koper voor het **kerkgebouw** zou willen geven, maar de vervangingswaarde van het gebouw voor de **eigenaar zelf**, verminderd met de sinds de stichting van het **gebouw** **opgetreden** technische en functionele **veroudering**. In een recente **uitspraak** dd. 5 juni 1996 over de Nieuwe Kerk te **Amsterdam** heeft de Hoge Raad dit nader uitgelegd en de waarde gesteld **op** het bedrag waarvoor de eigenaar een **zaak** zou **kunnen verwerven** die voor **hem** hetzelfde nut **oplevert als de te waarden** zaak, m.a.w. de **waarde** van een doelmatig vervangend kerkgebouw.

De ene uitzondering **betreft** kerkgebouwen die zijn ingeschreven in het **rijksmonumentenregister** en daardoor volledig incourant zijn. Deze worden desondanks vanaf 1 januari 1997 krachtens een speciale bepaling in de **Wet WOZ** **eveneens getaxeerd op basis van de zgn. economische verkoopwaarde**. Deze **methode** komt er in dat geval op neer dat kerkgebouwen, die **rijksmonument zijn en** uitsluitend of **overwiegend** in gebruik zijn voor de openbare eredienst, nauwelijks **enige reële economische waarde hebben**.

Beslissingen

Volgens de Wet WOZ dienen de gemeenten **vóór** 1 maart 1997 de **beslissingen** te verzenden over de **waardevaststelling** van de **onroerende zaken**. Zoals gezegd geldt deze waardevaststelling voor vier jaren. Alle kerken **zullen** zo'n beslissing, een **zgn. WOZ-beschikking**, **ontvangen**, omdat ze allemaal onder de waterschapslasten vallen. **Voorzover** een kerkgebouw onder de **OZB** valt is de **waardevaststelling** ook **daarvoor** bepalend. Bij deze beslissing **gaat** het nog niet **om de eigenlijke** aanslagen voor de **waterschapslasten** of de

OZB. Die volgen later. Het gaat nu om de **vaststelling** van de waarde als basis voor de latere aanslagen. Het is van **groot belang** om hiermee **zorgvuldig om te gaan**. Om de **waardevaststelling** te **kunnen** beoordelen is het gewenst het College van B. **W** te verzoeken om een afschrift van het **taxatieverslag**. Zonodig dient binnen zes weken na dagtekening van de **beslissing** hier tegen schriftelijk **bezwaar** te worden ingediend bij het College van B. en W. Het is mogelijkeer **een** voorlopig **bezwaarschrift** in te **dienen**, mits **binnen** zes weken, dat later wordt aangevuld met een nadere motivering.

Slot

Om een goed beeld te krijgen van de **consequenties** voor de kerken is het gewenst om een **centrale registratie** toe te **passeren**. Dit kan via het Platform van **CvB's**, p/a Bureau GMV, Postbus 547,8000 AM Zwolle. Daar kunt u **tevens** zonedig om nader advies vragen.

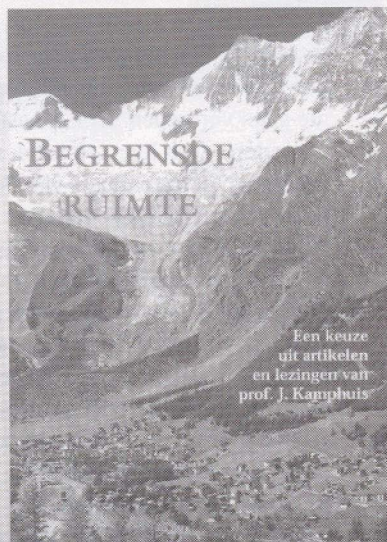
Terugkerend naar Salomo: kerken pas op uw zilver!

Conclusie 3: hoe te handelen t.a.v. de **WOZ-beschikking**:

- instrueer tijdig degene bij wie de **WOZ-beschikking** voor de **kerk** binnenkomt;
- vraag na **ontvangst** van de **beschikking** **de schriftelijk** bij het College van B. en W. **kopie van de taxatiegegevens**;
- dien**, ook bij twijfel, **tijdig** **binnen** zes weken na dagtekening **namens de kerk een voorlopig schriftelijk bezwaar** in bij het College van B. en W.;
- stuur een** kopie van de **WOZ-beschikking**, van de **taxatiegegevens** en – als bezwaar wordt ingesteld – van het (voorlopig) – **bezwaarschrift naar het Platform van CvB's**.

Mr. P.T. Pel is advocaat te Hattem, lid van Deputaten voor de relatie tussen kerk en overheid en afgevaardigde namens de Gereformeerde Kerken in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO).

BEGRENSDE RUIMTE

Een keuze uit artikelen en lezingen van prof. J. Kamphuis Samengesteld ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag

Onder redactie van H.J. Boiten en J.J.C. Dee

Verkrijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,50

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

DR. L.J. DE VRIES

HOOGLERAAR

BIJBELVERTALEN

K. van Bakkum

interview

Vrijdag 1 maart 1997. De datum waarop de linguïst en oud-zendingsmedewerker dr. Lourens de Vries verbonden wordt aan de Vrije Universiteit als de nieuwe hoogleraar bijbelvertalen. En tegelijk de dag waarop hij het vliegtuig neemt naar Nieuw-Guinea. Vreemd, maar het typeert De Vries. Een interview met een theoreticus die de praktijk niet los kan laten.

Lourens de Vries vertrok in 1973 vanuit het Groninger land naar Amsterdam om daar Algemene Taalwetenschap te gaan studeren aan Vrije Universiteit. Een paar jaar later zocht de zendende kerk van Groningen hem op. De communicatie met de stammen in het noorden van het zendingsgebied op Irian Jaya verliep problematisch en men wilde een taalwetenschapper uitzenden om de talen daar te bestuderen. Of De Vries daar misschien wat in zag. Hij zei ja en werd in 1980 zendingsmedewerker. Van 1983 tot 1992 werkte hij op Irian. Hij beschreef het Warnbon en het Kombai. Een beschrijving waar hij in 1989 op promoveerde. Daarna richtte hij zich voornamelijk op het Korowai. Z'n laatste jaren als zendingsmedewerker werd hij door de kerken twee maanden in het jaar uitgeleend aan de United Bible Societies, de wereldorganisatie van bijbelgenootschappen, als adviseur van projecten voor het vertalen van de Bijbel in Papoea-talen. Vanaf 1993 werkte hij aan de universiteiten van Amsterdam en Leiden als kenner van Papoea-talen sinds

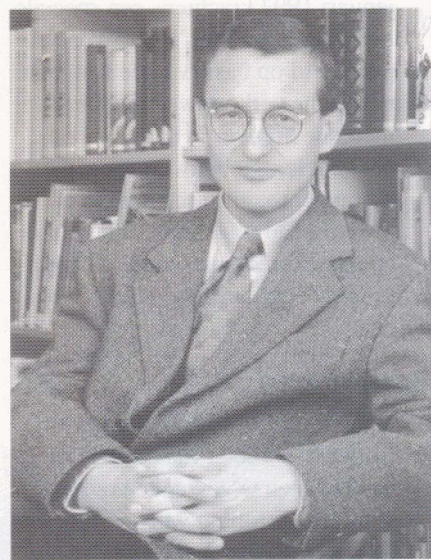
afgelopen september ook als betaald adviseur van de United Bible Societies.

Papoea-talen

Hoe verliep uw eerste kennismaking met de Papoea-talen en wat zijn dat eigenlijk voor talen?

Het contact met de zendende kerk van Groningen kwam als een verrassing. Ik ben me toen eerst in bijbelvertalen en culturele anthropologie gaan verdiepen. Ook moesten we Indonesisch leren en las ik verschillende grammatica's van Papoea-talen. Wat op het eiland Nieuw-Guinea vooral opvalt, is de enorme hoeveelheid talen. Van de 7000 talen die er op de wereld gesproken worden, komen er maar liefst 1000 van dit eiland. Daarvan horen er zo'n 300 tot de austronesische taalfamilie, waartoe bijvoorbeeld ook het Maleis behoort. Maar de 700 andere talen, die meestal wat verder bij de kust vandaan gesproken worden, vallen uiteen in ruim 60 afzonderlijke taalfamilies die onderling ook weer grote verschillen vertonen. Die 700 talen

worden de Papoea-talen genoemd, maar ook die sticker plakt alles teveel onder één noemer. Want ook al zijn de sprekers van deze talen etnisch voor het overgrote deel inderdaad Papoea's, taalkundig gezien is niet aantoonbaar dat de talen van één prom-Papma-taal afstammen. Deze ongekennde diversiteit maakt Nieuw-Guinea tot één van de belangwekkendste gebieden van de wereld voor taalwetenschappers. Nergens in de wereld vindt je zoveel zendingen, bijbelvertalers, problemen en vergelijkingsmateriaal bij elkaar.

Dr. L.J. de Vries

Foto: NBG/Sandra Haverman

Waarom was en is dit taalwerk zo belangrijk voor de zending?

De zending van de Gereformeerde Kerken heeft eigenlijk altijd gewerkt vanuit het Indonesisch. Het evangelie werd verkondigd in het Indonesisch en zo nodig vertaald

door een tolk in de verschillende stamtalen. Sommige Amerikaanse zendingsgenootschappen werkten heel anders. Op bepaalde theologische gronden verdiepten zij zich direct vanaf het begin in & verschillende stamtalen. Volgens hen betekent de uitstorting van de Heilige Geest dat iedereen het evangelie in z'n eigen taal moet horen. Maar tot het begin van de jaren zeventig werkten de gereformeerde zendelingen niet op die manier. Daarna heeft vooral ds. Kruidhof erop aangedrongen om meer aan de stamtaal te gaan doen, omdat het waardevol is als je & zelf met & mensen kan praten. Als je de cultuur wilt leren kennen, omdat je wilt weten wat de mensen bezig houdt, dan is taal heel belangrijk. Taal is de sleutel tot een cultuur. En hoe wel tweetaligheid daar veel meer voorkomt dan bij ons, is het ook heel belangrijk om het proces van vertolken niet te laten sloffen. Hoe weet je zeker dat de tolken goed vertalen? We wisten wel dat de tolken soms heel verschillend vertaalden, maar het was lastig om daar goed mee om te gaan. Het maken van een vertaling van een bijbelboek bood ons de gelegenheid om het vertaalproces van de tolken te sturen. Als er dan eenmaal een vertaling is, zoals van Marcus in het Kombai, gaat daar een ijkende werking van uit.

Dus er ontstaat dan een soort taal waarin je het over het geloof hebt?

Ja, absoluut. Dat gebeurt altijd en het voordeel van de vertaling van een bijbelboek is dat je daarin kunt vastleggen hoe een aantal termen vertaald moeten worden.

Met de taal aan het werk

Hoe pakte u dat aan, zo'n taal leren en beschrijven?

De eerste anderhalf jaar ben ik voornamelijk met de zendelingen meegelopen. Al snel beslisten we dat ik me vooral zou concentreren op de gebieden waar Kombai, Wambon en Korowai gesproken

werd. Daar waren de communicatieproblemen het grootst. Ik liep mee, maakte bandjes, zodat ik de klanken kon vastleggen in het internationaal fonetisch schrift. En ik maakte woordenlijsten van woorden in de stamtaal en in het Indonesisch. De taalhulpen waren daarbij onmisbaar. Als ik bijvoorbeeld wist wat 'hij loopt' was, dan kon ik aan hem vragen: hoe is dat dan met 'ik', met 'jij', met 'wij', enz. Op die manier kon ik dan de rijtjes compleet maken. De taalhulpen probeerde ik in de loop van de tijd ook wat op te leiden, zodat ze ook zelfstandig werk konden doen. Zo kreeg ik langzamerhand steeds meer gegevens.

Overigens zijn de verhoudingen in zo'n gebied wel anders dan men in Nederland denkt. Je zou verwachten dat de stammen onderling verbonden zijn en dan afgegrensd zijn van de andere stammen. Maar dat is niet zo. De stammen leven in clans en die clans zijn veel belangrijker dan de stam. Het kan best zijn dat een clan in een grensgebied veel meer contact heeft met een clan van een andere stam dan met de clans van z'n eigen stam. Bij de verhoudingen in een gebied zijn de eigen stam en de eigen taal vaak minder belangrijk dan je zou denken.

Zijn de cultuurverschillen tussen die verschillende stammen erg groot?

Ja, daar moet je rekening mee houden. En ook al doet men veel dingen op dezelfde manier, toch kan het dan weer andere betekenis hebben. De overlap die er is, is soms heel verraderlijk. Wat dat betreft is het ook erg positief dat de beschrijving van de Papoea-talen heel lang is gedaan door zendelingen en missionarissen. Een bekende naam bijvoorbeeld is die van pater Drabbe, een Rooms-Katholieke missionaris die meerdere grammatica's van Papoea-talen heeft geschreven. De mensen die betrokken zijn bij de zending zijn vaak beter op de hoogte van allerlei achtergronden dan linguïsten die maar voor twee jaar

naar Nieuw-Guinea komen. Als in een mythe een geografische naam of de naam van een voorouder voorkomt, kan iemand die lang in het gebied woont dat makkelijker plaatsen dan iemand die nog maar net aangekomen is.

Vertaal-problemen

Tegen wat voor soort problemen loop je op bij het vertalen van de Bijbel in Papoea-talen?

Heel verschillende problemen. Het is een regel dat de taalkundige en culturele problemen bij het vertalen toenemen naarmate de ontvangende talen en culturen verder af staan van de brontalen en bronculturen. Het is vooral de afstand tot de taal en cultuur van de Bijbel, die Nieuw-Guinea tot zo'n fascinerend gebied maakt. Een Papoea-taal vertelt bijvoorbeeld in lange reeksen van aan elkaar gekoppelde werkwoorden. De zinnen worden daardoor erg lang. Het zijn een soort paragrafen, waarin door voor- en achtervoegsels aan het werkwoord duidelijk wordt gemaakt over welk onderwerp de zin gaat en wie de handelende persoon is. Vooral d's de bijbeltekst in een korte tijd verschillende namen en handelende personen noemt, wordt het heel lastig om natuurlijk te vertalen. Het verhaal bevat dan namelijk ineens veel meer informatie dan normaal en het is de vraag of men het wel begrijpt. Een ander probleem vormt bijvoorbeeld het telwoordenstelsel. Veel Papoea-talen tellen maar tot 27 of 28. Je kunt zo iets op drie manieren oplossen. Of je past jezelf zoveel mogelijk aan aan het gebruikelijke stelsel of je voert Indonesische leenwoorden in. De derde mogelijkheid is dat je die leenwoorden een plek probeert te geven binnen het bestaande stelsel.

Je doel is een zo begrijpelijk mogelijke vertaling, maar je kunt er niet om heen zelf nieuwe dingen te bedenken of er heel veel omheen te vertellen. Steeds weer sta je voor

de vraag: wat is **hier de tekst en wat is de context?** Moet je bij het noemen van **de Jordaan** steeds vermelden dat het om een rivier gaat of bij de **Farizeeën** dat dit een partij is? Die informatie **komt** natuurlijk in de tekst mee, maar ze wordt niet altijd expliciet vermeld. Nu is zo iets bij de Jordaan nog wel op te lossen. Maar wat doe je als in een tekst zo maar **even de grote** verzoendag wordt genoemd? Als je dan gaat **uitleggen** wat dat allemaal voor associaties met zich **mee** brengt, krijg je een exploderende vertaling. Je **kunt** niet alle context in de tekst stoppen. Altijd zul je er veel bij moeten blijven vertellen. Het is daarom **ook absoluut onmogelijk om mensen** alleen een Bijbel in handen te geven.

Kloof tussen culturen

Wat heeft het jarenlange verblijf op Irian voor u persoonlijk betekend? Heeft het uw kijk op het geloof en de kerk sterk veranderd?

De **kloof** tussen de culturen is heel erg groot. Steeds moet je erover nadenken wat nu eigenlijk de **kern** is van het geloof. Voortdurend wordt je gedwongen de **kern** van de periferie te scheiden. Als je in de **verste** verte geen wijn of brood kunt krijgen en je **wilt** toch **avondmaal** vieren, moet je nadenken over de vraag of dat nu bij de kern hoort of niet. In allerlei ethische kwesties geldt dat ook. Dagelijks **kom** je voor dat soort vragen te staan en dat neem je **ook mee** als je weer naar Nederland **gaat**. **Terminste**, je

mag hopen dat je het besef van het verschil tussen **kern** en periferie **vasthoudt**. Wat overigens niet **betekent** dat ik in Nederland steeds klaar sta om van allerlei **vormen** te zeggen dat **het** daarbij alleen maar om **historische** aankleding **gaat**. Ik heb **juist** op Irian geleerd hoe belangrijk het is dat je voor het **geloof** ook vormen **vindt**.

Overigens betekent de kloof tussen de culturen **niet** dat er geen **herkenbare** situaties zouden zijn. Seks en **geldzucht zijn drijfveren** die overal voorkomen. Het gebeurt wel eens dat we het over een bepaalde situatie in Nederland hebben en dat je ineens een oud-collega van het **zendingsveld** **aankijkt**, zo van: hé, **hebben** we dat samen niet eerder **mee** gemaakt? De situatie is misschien

Is er soms ook informatie die je vanuit de Papoea-talen moet invoegen?

Jazeker, bijvoorbeeld als in het **verhaal** een **nieuwe** dag begint. Het kan zijn dat een nieuwe dag in een verhaal **altijd** wordt aangeduid met: 'De zon ging op en...' Dan moet je dat **toevoegen**, anders is **niet** duidelijk dat in de bijbeltekst het begin van een nieuwe dag wordt **bedoeld**. Een zelfde soort probleem heb je bij de vermelding van de geboorte van een kind. Papoea-talen zeggen meestal: 'Hij **ging** tot haar in, zij werd zwanger en **baarde** een kind'. Als dan de bijbeltekst zegt dat een **man** een kind verwekt en zijn vrouw een zoon baarde, **zul** je **moeten** toevoegen dat ze ook zwanger werd. **Anders denkt men dat er wel** iets heel bijzonders **gebeurd** moet zijn: ze baarde een kind zonder dat ze zwanger was, dat is wat!

Dit soort problemen **kom** ik dagelijks **tegen** als adviseur van de **United Bible Societies**. Ik controleer en adviseer bij projecten, waarbij de Bijbel vertaald **wordt** in Papoea-talen. Op dit moment lopen er meer dan honderd aan de **UBS** verbonden projecten die iets te maken **hebben** met Irian Jaya en Papua New Guinea, de **twee** helften van het eiland Nieuw-Guinea.

Uw kerkgebouw is toch wel bij Donatus verzekerd?

100% zekerheid

Als brand-, storm- of andere

schade dreigt, is het **maar** het beste als uw kerkelijke eigendommen bij Donatus zijn verzekerd. Gewoon, omdat Donatus in de praktijk bewijst ar te zijn wanneer Donatus hst meeste nodig is! Bij calamiteiten van welke omvang en aard dan ook. Op basis van op maat gesneden voorwaarden.

50% premierestitutie

Bovendien is kiezen voor Donatus kiezen voor verantwoorde bestedingen. Jaarlijks wordt de winst van Donatus in de vorm van premierestitutie terug betaald. In de afgelopen 10 jaar bedroeg deze premierestitutie gemiddeld maar liefst 50%!

Samen sterk.

Donatus is een onderlinge

verzekeringmaatschappij. En dat betekent dat de leden samen de tracht van Donatus bepalen. Een gemeenschapsgedachte die er inmiddels toe heeft geleid, dat er ruim 75% van alle kerkgebouwen in Nederland bij Donatus is verzekerd.

Wilt u meer weten?

Vraag dan om een persoonlijk gesprek met één van onze adviseurs. Ook als u nu nog elders bent verzekerd.

donatus

Vertrouwd verzekerd.

O.V.M. Donatus u.a., Postbus 5055, 5201 GB's-Hertogenbosch, tel. 073412 21 66

totaal anders, maar ergens zie je toch dezelfde trekken.

Als linguïst bent u op Irian steeds met een enorme culturele kloof geconfronteerd. Was dat é en toe niet heel moeilijk, zo op de manier van: Kan de Bijbel echt in alle talen vertaald worden? Is het evangelie wel een universele boodschap? Is er wel echt contact met deze mensen mogelijk?

Inderdaad wordt je aangevochten. Ik heb wel eens gehad dat ik in een boomhuis kwam en dacht: deze mensen zijn zo anders! Hoe moet dit nu verder? Toch blijf je daarbij niet staan. Het is aangetoond dat de kloof overbrugd kan worden. Er zijn gemeentes en het evangelie veroverd ook harten in die cultuur. Niet alleen jij doet moeite om de kloof te overbruggen, maar zij doen het even goed. Er zijn altijd overlappingen tussen culturen. Als je dan contact zoekt, spring je van ijsschots tot ijsschots en als je goed oplet, zie je dat zij dat ook doen. Het verschil blijft natuurlijk. Een taalhulp zag heel goed dat mijn vrouw een voor hem afwijkende plek in ons huwelijk had en dat ik anders met mijn vrouw omga dan hij met zijn vrouwen. Hun huwelijken zitten heel anders in elkaar. Papoea's maken bijvoorbeeld vaak grapjes over het feit dat je met je vrouw in één bed slaapt. Zoiets doe je gewoon niet. Gemeenschap hebben doe je niet 's nachts in bed, maar overdag in het bos. Je slaapt apart. Er is een overlap in institutie: het huwelijk, maar toch is het heel anders. De kloof is daarin best wel groot, maar is dat ook niet heel herkenbaar in onze verhouding tot de Bijbel? Het huwelijk van Jakob was toch ook heel anders dan dat van mij? Ook tussen ons en de Bijbel bestaan die verschillen, terwijl we dezelfde God dienen.

Leerstoel Bijbelvertalen

Wat heeft het vertaalwerk op Irian te maken met een Nederlandse leerstoel voor bijbelvertalen? Oftewel: waarom bent u de nieuwe hoogleraar bijbelver-

talen?

Als je wilt weten waarom ik deze baan gekregen heb, moet je dat aan de sollicitatie-commissievragen. Ik zag de advertentie in de krant staan en heb gewoon gesolliciteerd. Waar ik wel iets over kan vertellen, betreft de raakvlakken tussen mijn werkzaamheden op Irian en wat ik in m'n nieuwe baan wil gaan doen. Iedereen neemt in dit werk z'n eigen persoon mee. M'n voorganger, J. de Waard, is een tekstcriticus en heeft zich vooral beziggehouden met de oude vertalingen van de Bijbel. Mijn specialisme ligt natuurlijk op een heel ander terrein. Ik wil proberen vanuit mijn kennis van niet-westerse talen een bijdrage te leveren aan het bijbelvertaalwerk. Allereerst wil ik proberen een doorgeefluik te zijn om resultaten van beschrijven & taalwetenschap van niet-western talen in te brengen in de bezinning op bijbelvertalen. Een voorbeeld hiervan is de bezinning op het telwoordstelsel, waar ik het al over had. Een ander voorbeeld is de manier waarop in talen citaten worden weergegeven. Dat loopt nogal uiteen. Het tweede onderzoeksveld gaat over de relatie tussen tekst en context en tussen taalsystematiek en taalgebruik. Waar houdt de grammatica op en begint het taalgebruik? Wat hoort bij de tekst en waar begint de context? Dat zijn belangrijke vragen, juist in het concrete vertaalwerk. Je moet er immers achter komen of het wel goed is om elke keer 'de rivier de Jordaan' te vertalen, als er 'de Jordaan' staat. Er is een nieuwe theorie, de zogenoemde Relevantie Theorie, die nieuwe impulsen geeft om nog eens een keertje naar dit soort problemen te kijken. Natuurlijk is het vertaalwerk op Irian heel geschikt om de discussie hierover met allerlei voorbeelden op te luisteren. Je zou je kunnen afvragen of studenten theologie of letteren wel zitten te wachten op voorbeelden uit Papoea-talen, maar zelf vond ik het als student ook het meest interessant als docenten vanuit hun onderzoek col-

lege gaven. En de problemen die ik wil behandelen zijn natuurlijk wel veel algemener van aard. Mijn derde onderzoeksveld is eigenlijk het meest specialistisch. Ik ben heel benieuwd hoe schriftloze culturen reageren op het feit dat er ineens geschreven teksten zijn. In het begin komt elke tekst heel onnatuurlijk over, maar op een gegeven moment ontwikkelt zich een schrijfstijl, die men normaal vindt. Als je dit proces kunt volgen, kun je vervolgens ook een bijbelvertaling maken met een meer natuurlijke stijl.

Tot slot. Is deze nieuwe baan min of meer uw afscheid van Nieuw-Guinea?

Nee, daarvoor is het teveel een bijbaan. Wel een hele mooie bijbaan, maar een afscheid van Irian is het niet. Dat is m'n regio, daar zitten m'n bazen van de UBS. Lichamelijk ben ik nu wel hier, maar in gedachten ben ik toch steeds daar bezig.

Geloven: niet vanzelfsprekend

In het Centraal *Weekblad* van 24 januari jl., schreef prof. dr. K. *Runia* over geloven. Vandaag is het **moeilijk** geworden te wandelen met God. Maar **ook** vroeger ging het niet vanzelf:

A h ik terugdenk aan mijn jeugd en **aan** het ouderlijk huis waarin ik opgroeide, dan heb ik de idee dat geloven voor mijn ouders helemaal niet zo **moeilijk was**. **Zij** vertrouwden op God, die ze met een oprecht hart dienden. Dat kon ik horen in het bidden **van** mijn vader, dat hij bij **alle** drie de maaltijden deed. Hij praatte gewoon met God als met zijn grote Vriend.

Dat merkten de kinderen op school **ook**. Een paar jaar geleden zei een oud-leerlinge tegen me: 'Mijn geloof heb ik menselijkerwijs te danken aan **jouw vader**. De manier **waarop** Rij elke morgen de bijbelse verhalen vertelde, is mij **altijd bijgebleven**'. Mijn moeder was een veel geslotener type, maar ik twijfel er niet aan dat **ook** zij op God vertrouwde.

Wandelen met God

Mijn ouders wisten iets **van** het 'wandelen' met God. Dat is een **taak** die we verschillende **keren** in de Bijbel tegenkomen. Wandelen doe je in de regel met iemand die je goed kent en tijdens die wandeling komen allerlei dingen ter sprake.

'Wandelen met God' was wat God op het oog had voor de mens die Hij **als** laatste **van** alle levende wezens had geschapen. Dat zien we duidelijk in Genesis 3 : 8. Op dat moment hebben Adam en *Eva* al van de verboden vrucht gegeten. En dan staat er dat ze plotseling 'het geluid **van** de Here God horen, die in de hof wandelde in de avondkoelte'. Dat **zal** alle dagen wel zijn gebeurd en dat moet het hoogtepunt **van** elke dag zijn geweest. Maar **deze** keer **is** het het dieptepunt: ze hebben zich verstopt achter de struiken in de tuin, want ze

durven God niet meer onder ogen te komen.

Later lezen we van *Henoch* dat hij met God wandelde (Genesis 5 : 22, 24). We lezen het ook van Noach (Genesis 6 : 9). Hoewel de term zelf in hun geval niet wordt genoemd, mogen **we** er wel van uitgaan dat *Abraham* en Sara ook met **God** hebben **gewandeld**. *Mozes* wordt de 'vriend' van God genoemd. We lezen van hem: 'En de Here sprak met Mozes **van** aangezicht tot aangezicht, **zoals** iemand spreekt met **zijn** vriend' (Exodus 33 : 11).

Problemen

Dat wandelen met God betekende echter niet dat het in het leven van deze mensen allemaal **rozegeur** en maneschijn was. Dat staat nergens in de Bijbel. Abraham en Sara hebben jarenlang moeten wachten voordat ze de vervulling van de **belofte** mochten zien: de zoon die ze op hoge leeftijd, **we** **mogen** wel zeggen: op **té** hoge leeftijd, kregen. Mozes moest veertig jaar lang als herder met de kudde van zijn schoonvader *Jetro* door de woestijn zwerven, voordat hij werd **geroepen** om naar Farao te gaan en de vrijheid van zijn volk op te eisen. En aan het einde van de tocht door de woestijn, die **ook** veertig jaar duurde, **mag** hij zelf het beloofde land niet **binnengaan**!

Mensen die met God wandelen, ervaren net als alle andere mensen ook verlies en verdriet, pijn en stress. Mijn ouders hebben dat ervaren toen ze een **van** hun **kinderen**, een meisje van vijf, moesten verliezen. Dat zusje, dat ik zelf nooit heb gekend, overleed na anderhalve dag ziekte. Dan komt er een **geweldige** spanning op het wandelen met God te staan. Dan komen de **waaroms**. Dan kan het **zelfs** gebeuren dat je helemaal niets meer merkt van de nabijheid van God. En toch blijf je **ook** dan op Hem vertrouwen.

Dat wordt prachtig aangegeven in Psalm 23, die begint met die prachtige woorden: 'De Heer is mijn **her-**

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

der. Mij ontbreekt niets. Hij **voert** mij aan rustige wateren. Hij verkwikt mijn ziel'. Het lijkt wel alsof er nooit een wolkje aan de hemel staat. Maar dat is niet waar, want even later zegt deze dichter: 'Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij. Uw stok en uw staf vertroosten mij'. Deze woorden betekenen niet dat het dus allemaal wel wat meevalt. Integendeel. Het is **een** dal van 'diepe duisternis'. Dan zie je niets. Dan komt het op puur geloven aan: en **tóch** is Hij er!

Kleurenblind voor Gods aanwezigheid

In het **nummer** van 31 januari jl. gaat *Runia* hierop door. Onder de kop Geloven is vooral **vertrouwen**, schrijft hij:

Intussen **groeit** zienderogen het **getal** van mensen die helemaal niets meer bij het woord 'God' ervaren. Vandaag groeit er **een** generatie op, niet alleen buiten maar ook binnen de kerken, die er geen idee meer van heeft wat ze zich bij het woord 'God' moet **voorstellen**. Daarom ervaren deze mensen ook niets van God. **Soms** zeggen **we** **het** zo: deze mensen **hebben** geen referentieka-der **meer** om de aanwezigheid of **nabijheid** van God op te merken. Wat dat **betreft** zijn ze net **als** mensen die kleurenblind zijn. **Hoe** prachtig en helder-smalendde kleuren **ook** zijn, zij merken er niets van.

Antenne

Wie God helemaal niet kent, zal Hem ook niet tegenkomen in zijn leven. **Hij** heeft daar geen antenne voor. Daarom is geloofsopvoeding zo belangrijk en **moeten** we daar al

mee beginnen als **onze** kinderen nog heel **jong** zijn. Juist dan **staan** ze vaak **open** voor de werkelijkheid van God. Natuurlijk gaat het ook hier niet **alleen** maar om verstandelijke kennis. Als dat de kern van **het** geloof zou zijn, zouden dominees en hoogleraren in de theologie de beste gelovigen **zijn!** Maar ook predikanten en theologen **wor-**den voortdurend aangevochten in hun geloof. **Ook** voor hen **komt** het aan op **vertrouwen**.

Eén snaar

Dat vertrouwen richt zich op het hart van het geloof: dat we op God aan kunnen. Of, zoals Kohlbrugge het eens zei: 'Geloven is God voor een eerlijk man houden'. Hij laat je niet in de steek, hoe bar de **omstandigheden** ook zijn. **En die kunnen** inderdaad bar zijn. Soms **staat** de werkelijkheid van **ons** leven zo haaks op Gods beloften, dat het onzinnig lijkt om er **aan** vast te houden. Calvijn zegt **in** dat verband: 'Dan hebben **we** niets anders **dan** de "naakte beloften"'. Ik kan het ook zo **zeggen:** dan hebben we **maar één snaar** meer op de viool van ons leven en op die ene snaar kunnen we **maar één** melodietje spelen: het melodietje **van** het '**m** toch'. En toch **houd** ik me vast aan zijn beloften, want ik ben er **zeker** van dat Hij niet laat varen het **werk** dat zijn hand **eenmaal** begon.

Mega-soos

Op 27 december jl. werd in het **Groot-handelsgebouw** in Rotterdam een mega-soos georganiseerd. 1500 gereformeerde jongeren bezochten die. Het werd, volgens een verslag in de krant, een gezellige avond, al waren er wel problemen: valse kaartjes, behoorlijk veel schade aan het gebouw, stevig **drinken**. Mag je dat afdoen met de **term schoonheidsfoutjes**, **vraagt John Boot zich af in Reformanda** van 5 februari jl. Het **slot** van zijn artikel:

Jezus roept ons op om ons licht te laten schijnen voor de mensen. Zout moet zout zijn. Licht moet

zichtbaar zijn. Opvallen dus. **Hoe?** Met **onze** goede werken. Met ons goede gedrag. **Waarom? Zodat** mensen **ons** goed gedrag zien, en onze Vader in de hemel verheerlijken. En als ze dat niet doen: wees blij als ze ons bespotten. **Ons** loon is **groot** in de hemelen.

Als wij op ons werk, op school of college geroepen worden **getuigenis** af te leggen **van** ons geloof, dan heeft dat alleen zin als ons gedrag daarmee in **overeenstemming** is. Ongelovigen zijn er als de kippen bij om ons als schijnheiligen te **kun-**nen bestempelen. Mooie woorden allemaal. Maar in wezen niet anders dan ons. **Kijk** maar naar die **Mega-soos**. Een **christen** anders? Kom nou! Verandering en een nieuw leven? Niets **van te zien**. Het is **allemaal** schijn-heilig.

En zo maken wij met **ons zondig** gedrag het Evangelie monddood. Als wij als christenen het gedrag van niet-christenen zoveel **moge-**lijk proberen te imiteren, hoe vallen wij dan nog op? Hoe komt God aan Zijn eer?

Laten **we** onszelf beproeven en bekeren. **Of** je nu jong bent of **oud:** je hebt altijd de opdracht en de roeping om Gods Naam hoog te houden. En laten we bidden **om** onderwijs en prediking die ons weer **besef** geeft van Gods heiligheid.

Zendingsgebied Europa

Koers van 7 februari jl., had een gesprek met **Jeff Fountain**, directeur van Jeugd met **een** Opdracht. Zijn **mede werkers** zijn bezig met **zending** in een werelddeel dat **eens** christelijk was.

'Wij zien Europa **meer en meer als zendingsveld**', zegt **Jeff Fountain**. 'Vroeger **was** Europa **een** christelijk continent. Nu is dat niet meer zo. De laatste vijftientig jaar zien **we** grote verschuivingen in **kerk** en wereld. De meerderheid van de christenen woont vandaag de dag buiten Europa.' Als **Jeff** deze **stelling** gaat onder-

bouwen, schudt hij de cijfers en statistieken uit zijn mouw. 'In Frankrijk **bijvoorbeeld**, zijn meer **occulte genezers** officieel ingeschreven bij de belastingdienst dan priesters, artsen en notarissen bij elkaar. Er zijn meer christenen in **China** dan de totale bevolking van Frankrijk; ongeveer 55 miljoen mensen. **In Nigeria** wonen meer anglicanen dan in Engeland en Amerika bij elkaar. De **pinksterbroederschap** in **Brazilië** heeft meer leden dan er evangelische leden zijn in Europa. In **Zuid-Korea** bestaat een kerk die net zoveel leden heeft **als** de bevolking van Amsterdam: 750.000 mensen. Dus **Europa** is **niet** meer het christelijke **werelddeel** wat het vroeger was. Europa is wat dat **betreft** een achterbuurt geworden', concludeert **Jeff Fountain**.

Leegte

Europa bevindt zich volgens hem in een post-christelijk, **post-communistisch** en **post-modern** tijdperk. 'De uitspraak **van Karl Marx** dat **religie** opium van het volk is, heeft een **enorm** stempel op het communisme gedrukt. In het **post-communistische** tijdperk is een **bijzonder** grote, geestelijke leegte ontstaan in de **voormalige** Oostbloklanden.' In zijn bezoeken aan deze landen merkt **Jeff Fountain** dit vacuüm van heel dichtbij op: 'Die **mensen** hebben weinig initiatief en zijn **bang** voor autoriteiten. Ze vullen die leegte op met **het** **Westerse** materialisme. Voor ons is het een **uitdaging** om die **leegte** te vullen met het Woord van God'.

In het post-moderne tijdperk leven mensen die erachter komen dat de wetenschappen en de godsdienst niet alle antwoorden hebben op alle vragen. Die mensen **beginnen** op nieuw vragen te stellen over de zin van het bestaan en zoeken hun heil bij verschillende religies. **Een** andere groep mensen stort zich, in het vermoeden dat er geen antwoorden **zijn**, in de waan van de alledaagse werkelijkheid. 'Veel mensen in **Europa** zijn **vertwijfeld**', zo vat **Fountain** zijn analyse samen.

